

TASLAK

STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME
MAMUŞA BELEDİYESİ
2026 - 2034 BELEDİYE GELİŞİM PLANI'NIN

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	8
2. YASAL VE KURUMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. AVRUPA BİRLİĞİ STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME DİREKTİFİ	10
2.2. SÇD PROSEDÜRÜ	10
2.3. AB'NİN DİĞER DİREKTİFLERİ	10
2.4. AB 2020 STRATEJİSİ	11
2.5. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BİNYIL KALKINMA HEDEFLERİ	11
2.6. AARHUS SÖZLEŞMESİ, ESPOO SÖZLEŞMESİ VE KİEV PROTOKOLÜ	12
2.6.1. AARHUS SÖZLEŞMESİ	12
2.6.2. ESPOO SÖZLEŞMESİ.....	12
2.6.3. KİEV PROTOKOLÜ	12
2.7. YASAMA GEÇMİŞİ, SORUMLU İDARİ ORGANLAR	13
2.7.1. KOSOVA STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME KANUNU	13
2.7.2. KOSOVA MEKÂNSAL PLANLAMA KANUNU	14
2.8. DİĞER ÖNEMLİ PLAN VE PROGRAMLAR	14
3. STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRMENİN AMACI VE HEDEFLERİ.....	15
3.1. HEDEFLER:	15
3.2. SÇD SÜRECİ VE METODOLOJİSİ	16
4. MEVCUT DURUM ANALİZİ	18
4.1. KONUM VE DOĞAL ÖZELLİKLER	18
4.2. ÇEVRESEL ÖZELLİKLER	18
4.2.1. PEDOLOJİ - TOPRAKLARIN İÇERİĞİ	18
4.2.2. JEOLojİ VE TOPRAKLAR.....	19
4.2.3. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER	20
4.2.4. YERALTı SULARININ HASSASİYETİ.....	21
4.2.5. RAKIM.....	22
4.2.6. İKLİM KOŞULLARI.....	23
4.2.7. ORMANCILIK.....	23
4.2.8. TEKNİK ALTYAPI	24
4.2.9. ÇEVRESEL FAKTÖRLER VE KİRLİLİK DÜZEYLERİ	24
4.2.10. RİSKLİ YÜZEYLER.....	26

5. ÇEVRESEL SORUNLARIN ÖZETİ	27
5.1. ÇEVRESEL SORUNLU ALANLAR	27
5.2. DERİN ÇEVRESEL BOZULMA RİSKİ ALTINDAKİ ALANLAR	27
5.3. ÖZEL ÇEVRESEL HASSASİYETE SAHİP ALANLAR	27
6. PZHK İÇERİĞİNİN ÖZETİ	29
6.1. BELEDİYE VİZYON BİLDİRİSİ	29
6.2. TEMATİK ALANLARA GÖRE PZHK AMAÇ VE HEDEFLERİ	29
6.2.1. EKONOMİK GELİŞME	29
6.2.2. TEKNİK ALTYAPI	30
6.2.3. ULAŞIM ALTYAPISI VE ULAŞIM	31
6.2.4. KAMU VE SOSYAL ALTYAPI	32
6.2.5. ÇEVRE VE RİSKLİ ALANLAR	33
6.2.6. KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRAS	34
6.2.7. YERLEŞİMLER	34
6.2.8. İNFORMAL YERLEŞİMLER	35
6.2.9. KONUT	35
6.2.10. ARAZİ KULLANIMI	36
6.3. MEKÂNSAL GELİŞİM KONSEPTİ	37
6.3.1. MEVCUT ÇEVRESEL DURUMUN İLGİLİ UNSURLARI	38
6.3.2. NÜFUS VE HALK SAĞLIĞI	38
6.3.3. BELEDİYENİN BAŞLICA DOĞAL ÖZELLİKLERİ VE ETKİLENEN ALANLAR	39
6.3.4. BELEDİYE SINIRLARININ BÖLGELENDİRİLMESİ	40
6.3.5. FİZİKSEL ÇEVREYLE İLİŞKİLİ ÇEVRESEL KONULAR	41
6.3.6. YAPILI ÇEVRE VE KÜLTÜR	42
7. İLKELER, HEDEFLER VE ÇEVRESEL KRİTERLER	44
7.1. SÇD HEDEFLERİ	44
7.2. BELEDİYE GELİŞİMİNİ SINIRLAYAN ÇEVRESEL İLKELER, HEDEFLER VE KRİTERLER	46
7.3. STRATEJİK AMAÇLAR	47
7.4. ÇEVRENİN İYİLEŞTİRİLMESİ, KALİTE, HİZMET SUNUMU VE ENERJİ VERİMLİLİĞİ	49
8. OLASI ÇEVRESEL ETKİLER VE BUNLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK ÖNLEMLER	51
8.1. ETKİLERİN DERECESİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK METODOLOJİ	51
8.2. GÖSTERGELERİN BELİRLENMESİ VE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	52

9. ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN GEREKLİ ÖNLEMLER	58
9.1. ARAZİ KULLANIMINA İLİŞKİN GELİŞİM KONSEPTLERİ, KOMPAKT GELİŞİM.....	58
9.2. İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ	58
9.3. HAVA KALİTESİ.....	58
9.4. KENTSEL YEŞİL ALANLARDAN SAĞLANAN FAYDALAR.....	59
9.5. YENİLENEBİLİR ENERJİ	59
9.6. TOPRAĞIN KORUNMASI	60
9.7. SU KAYNAKLARININ KORUNMASI.....	61
9.8. DOĞAL AFET RİSKİNİN AZALTILMASI	61
9.9. ATIK YÖNETİMİ	62
10. İZLEME PLANI.....	63
11. SONUÇLAR	66
12. LİTERATÜR	68

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 SÇD hazırlanma adımları ve çalışmanın kısa açıklamaları.....	17
Tablo 2 İlgili kirleticilere ve ölçüm lokasyonlarına göre hava kalitesi, 2021-2024	25
Tablo 3 SÇD raporunda öngörülen çevresel bileşenler.....	51
Tablo 4 Çevresel bileşenler üzerindeki etki derecesinin analizi	54
Tablo 5 Plan hedeflerinin Çevresel Hedefler (OM) doğrultusunda çevresel uyumluluk tablosu	55
Tablo 6 PZHK unsurlarının kümülatif etkilerine ilişkin matris analizi.....	57
Tablo 7 Çevresel İzleme Planı	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Toprağın pedolojik bileşimi	18
Şekil 2 Jeolojik bileşim	19
Şekil 3 Hidrografik ağ.....	20
Şekil 4 Yeraltı sularının hassasiyeti	21
Şekil 5 Arazinin hipsometrisi.....	22
Şekil 6 Arazinin bakışı	23

KISALTMALAR LİSTESİ

- **MMPHI** – Çevre, Mekânsal Planlama ve Altyapı Bakanlığı
- **AMMK** - Kosova Çevre Koruma Ajansı
- **BE** - Avrupa Birliği
- **KK** - Belediye Meclisi
- **GIS** - Coğrafi Bilgi Sistemi
- **GNP** - Askıda Katı Partiküller
- **NOQ** - Kalıcı Organik Kirleticiler
- **OBSH** - Dünya Sağlık Örgütü
- **OJQ** - Sivil Toplum Kuruluşu
- **VBJ** - Resmî Olmayan Yerleşimler
- **OZHM** - Binyıl Kalkınma Hedefleri
- **PZHK** - Belediye Gelişim Planı
- **HZK** - Belediye Bölgeleme Haritası
- **PRRH** - Ayrıntılı Düzenleme Planı
- **TeR** - Referans Şartları
- **UNDP** - Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
- **UNEP** - Birleşmiş Milletler Çevre Programı
- **VNM** - Çevresel Etki Değerlendirmesi
- **VSM** - Stratejik Çevresel Değerlendirme
- **ZVM** - Özel Koruma Alanları
- **UNMIK** - Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu
- **CO** - Karbon monoksit

- **EC** - Avrupa Komisyonu
- **IPPC** - Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü
- **KB** - Birleşmiş Milletler
- **MCS** - Mercalli-Cancani-Sieberg
- **NO₂** - Azot dioksit
- **O₃** - Ozon
- **SO₂** - Kükürt dioksit
- **PM_{2.5}** - ≤2.5µm askıda partiküller
- **PM₁₀** - ≤10µm askıda partiküller
- **OKB** - Birleşmiş Milletler Teşkilatı
- **OM** - Çevresel Hedefler
- **OZHQ** - Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
- **SDG** - Sustainable Development Goals

1. GİRİŞ

Politikalar, planlar ve programlar için Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD), karar alma sürecinin erken aşamalarında sonuçları değerlendirir. Ayrıca SÇD, planların, programların ve politikaların hazırlanması ve onaylanması sürecine çevresel hususların entegre edilmesini amaçlayan bir süreçtir. Stratejik Çevresel Değerlendirme kavramı, stratejik ve vizyoner amaçlara sahip olan ve yasa uyarınca SÇD gerektiren daha üst düzey arazi kullanım ve planlama politika ve programlarından kaynaklanmaktadır.

Mamuşa Belediye Gelişim Planı için SÇD raporunun amacı, Belediye Gelişim Planının uygulanmasından doğabilecek önemli etkileri belirlemek, tanımlamak ve değerlendirmek; aynı zamanda çevresel bakış açısından gelişimi için en elverişli alternatifi sunmaktır. SÇD raporunda, Belediye Gelişim Planı önerilerinden kaynaklanan zararlı etkilerin önlenmesi ve azaltılması için önlemlere ilişkin öneriler de yer almalıdır.

İzlenen metodoloji, belirli plan ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 2001/42/EC sayılı Direktifi ile Avrupa Birliği'nin 2001/42/EC Direktifinin aktarımı olan ve çevrenin ve insan sağlığının korunmasını sağlamak amacıyla stratejik çevresel değerlendirme koşullarını, prosedürlerini ve yöntemini belirleyen Stratejik Çevresel Değerlendirme Hakkında 03/L-230 sayılı Kanun ile uyumludur.

Mamuşa Belediye Gelişim Planı için yapılandırılmış çevresel değerlendirme aşağıdaki şekilde düzenlenecektir:

- Çevresel değerlendirme için temel bilgilere ilişkin özet; Mamuşa Belediye Gelişim Planının vizyonunun, önceliklerinin ve ana hedeflerinin ve bunların ilgili diğer politika, plan ve programlarla ilişkilerinin tanımlanması;
- Planın uygulanmaması durumunda beklenen gelişmelerin yanı sıra mevcut çevre durumunun yönlerinin tanımlanması;
- Plandan önemli ölçüde etkilenmesi muhtemel alanların çevresel özelliklerinin tanımlanması;
- Planla ilişkili mevcut çevresel sorunların tanımlanması;
- Ulusal veya uluslararası düzeyde belirlenmiş ve plan ve programla ilgili çevre koruma hedeflerinin ve raporun hazırlanması sırasında bu hedeflerin nasıl dikkate alındığının tanımlanması;
- Kamu sağlığı, flora, fauna, biyolojik çeşitlilik, toprak, iklim, hava, su, peyzaj, doğal alanlar, maddi değerler, kültürel miras ve bu faktörler arasındaki etkileşim dâhil olmak üzere çevre üzerindeki olası ve önemli etkilerin tanımlanması;
- Çevresel bileşenlerin kümülatif etkileri;
- Planın uygulanmasından kaynaklanabilecek çevre üzerindeki olumsuz etkilerin önlenmesi, azaltılması ve/veya hafifletilmesi için öngörülen önlemlerin tanımlanması;
- Raporun hazırlanması sırasında karşılaşılan çeşitli güçlükler veya veri eksiklikleri dâhil olmak üzere incelenen alternatiflerin özeti;
- İzleme ve raporlama planının tanımlanması.

Mamuşa Belediyesi'ne ilişkin veriler ve bilgiler, Belediye ve ilgili müdürlüklerden, bu belediye için yapılmış çeşitli araştırmalardan, eski Belediye Gelişim Planından ve internet üzerinden yapılan diğer araştırmalardan sağlanmıştır.

Bu belediye için önceki Belediye Gelişim Planı belgesi kapsamında hazırlanmış bir Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) mevcut olmakla birlikte, bu rapor yeni planlama belgesinin işlevi doğrultusunda hazırlanmakta ve güncel yasal ve çevresel değişiklikleri, gelişmeleri ve gereklilikleri ele almaktadır. Bu nedenle gelecekteki gelişmelerin çevreye ilişkin yerel mevzuat ile ilgili uluslararası direktif ve sözleşmelere uygun olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

2. YASAL VE KURUMSAL ÇERÇEVE

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME DİREKTİFİ

Belirli plan ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 2001/42/EC sayılı Direktifi 27 Haziran 2001 tarihinde onaylanmıştır. Bu direktif, ulusal, bölgesel veya yerel düzeyde bir otorite tarafından hazırlanması ve/veya onaylanması gereken ya da yasama prosedürleri yoluyla onaylanmak üzere bir otorite tarafından hazırlanan ve yasal, düzenleyici veya idari hükümlerle talep edilen geniş bir kamu plan ve programları yelpazesi için geçerlidir.¹

2001/42/EC Direktifine göre Stratejik Çevresel Değerlendirme şu plan ve programlar için zorunludur:

- Tarım, ormancılık, balıkçılık, enerji, sanayi, ulaştırma, atık ve su yönetimi, telekomünikasyon, turizm, kentsel ve kırsal planlama veya arazi kullanımı gibi sektörler için hazırlanan ve Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Direktifinde listelenen gelecekteki projelerin onaylanmasına ilişkin çerçeveyi oluşturan plan ve programlar;
- Habitatlar Direktifi uyarınca değerlendirme gerektiren plan ve programlar.

Bu kategorilere doğrudan girmeyen plan ve programlar için üye devletler, bunların önemli çevresel etkilere sahip olup olmayacağını belirlemek amacıyla eleme (screening) prosedürünü uygulamakla yükümlüdür. Böyle bir etki tespit edildiğinde SÇD'nin gerçekleştirilmesi zorunlu hâle gelir. Bu prosedür Direktifin Ek II'sinde belirlenen kriterlere dayanmaktadır.

2.2. SÇD PROSEDÜRÜ

SÇD raporu hazırlanır ve raporda çevre üzerindeki olası önemli etkiler ile önerilen plan veya programın makul alternatifleri belirlenir. Kamu ve çevre otoriteleri plan veya program taslağı hakkında bilgilendirilir ve danışılır; SÇD raporu hazırlanır. Plan veya programın onaylanmasından önce SÇD raporu ve danışma sonuçları dikkate alınır. Planın ya da programın onaylanmasıyla birlikte çevre otoriteleri ve kamuoyu bilgilendirilir ve ilgili bilgiler onların kullanımına sunulur. Öngörülemez olumsuz etkilerin erken aşamalarda belirlenmesi amacıyla plan veya programın önemli çevresel etkileri izlenmelidir.

2.3. AB'NİN DİĞER DİREKTİFLERİ

SÇD Direktifi ile açık ilişkileri bulunan ve çevresel konular incelenirken önemli olan birçok başka AB direktifi bulunmaktadır. Marsden'e (2008) göre SÇD'nin ÇED Direktifi ile, özellikle de bu ikinci direktifte belirtilen sektörlerle yönelik çevresel değerlendirmenin birinci direktifte belirtilen projeler için çerçeveyi oluşturması nedeniyle, yakın usul ilişkileri vardır. SÇD Direktifinde açıkça anılan Habitatlar Direktifi ile de yakın usul ilişkileri bulunmaktadır. Su Çerçeve Direktifi, Habitatlar Direktifi ile birlikte, yalnızca plan ve programların sunulmasına değil, aynı zamanda değerlendirmeye ilişkin kendi gerekliliklerini de içermekte ve farklı yasalar arasında koordine edilmiş prosedürlere duyulan ihtiyacı teşvik etmektedir.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001L0042>

2.4. AB 2020 STRATEJİSİ

Yukarıda belirtilen AB mevzuat belgelerine ek olarak, öncelikleri, hedefleri ve büyük girişimleriyle AB 2020 stratejisi hem AB'nin kendisi hem de komşu bölgeler, özellikle Batı Balkanlar için önemli bir politika belgesidir; zira bu bölgeyle bölgesel iş birliği AB için politika önceliklerinden biri olarak belirlenmiştir. AB 2020 stratejisi kapsamında Batı Balkan ülkeleriyle AB'nin olası genişlemesi, kalkınma ve istihdam için dış politika aracı olarak tanımlanmıştır. Stratejik öncelikler “hızlı, sürdürülebilir ve kapsayıcı gelişme”yi içermektedir. “Kaynaklar bakımından verimli Avrupa” ve “Küreselleşme çağında sanayi politikası” gibi sürdürülebilirlik konularıyla doğrudan bağlantılı yedi büyük girişim vardır. “Avrupa için Dijital Gündem”, “Yenilik Birliği”, “Hareket Hâlindeki Gençlik”, “Yeni beceriler ve yeni işler için gündem” ve “Yoksulluğa karşı Avrupa platformu” gibi diğer girişimler de etkin şekilde uygulanmaları hâlinde sürdürülebilir kalkınma ilkesine katkıda bulunmaktadır.

Strateji ayrıca uygulama döneminde ulaşılması gereken ölçülebilir hedefleri içermektedir; mevcut ve gelecekteki üye devletlerin stratejinin çevresel hedeflerine ulaşmak için iş birliği yapmasının tamamen yararlı olduğuna kuşku yoktur. Bu hedefler arasında şunlar yer alır:

- Sera gazı emisyonlarının %20 oranında azaltılması;
- Yenilenebilir verimli enerji kaynaklarından elde edilen enerjinin payının %20 artırılması.

Bu nedenle söz konusu hedeflerin yöneliminin stratejik çevresel değerlendirme prosedürleri dâhil olmak üzere ulusal, bölgesel ve yerel çevre stratejilerine ve eylem planlarına entegre edilmesi makuldür.

2.5. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BİNYIL KALKINMA HEDEFLERİ

Birleşmiş Milletler Kosova'nın gelişiminde aktif bir role sahiptir. Kosova üye devlet olmamakla birlikte BM, Kosova'daki tüm sakinler için barışçıl ve normal yaşam koşullarını sağlamak ve Batı Balkanlar'da bölgesel istikrarı ilerletmek amacıyla Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK) yetkisi altında faaliyet göstermektedir. BM'nin stratejik hedefleri 2000 yılında, dünya liderlerinin New York'ta Binyıl Zirvesine katılmak üzere bir araya geldikleri ve katılımcıların yoksulluğu 2015 yılı son tarihiyle azaltma temel genel amacıyla BM Binyıl Bildirgesini (BM Genel Kurulu, 2000) onayladıkları zaman kabul edilmiştir. Bu girişim Binyıl Kalkınma Hedefleri olarak bilinmiştir².

Bu girişimin yedi (7) hedefinden biri çevresel sürdürülebilirliğe ayrılmış olup aşağıdaki amaçların belirlenmesini sağlamayı hedeflemiştir:

- Sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ülke politika ve programlarına entegre edilmesi ve çevresel kaynak kaybının tersine çevrilmesi;
- Biyolojik çeşitlilik kaybının azaltılması ve 2010 yılına kadar kayıp oranında önemli bir düşüş sağlanması;
- 2015 yılına kadar güvenli içme suyuna ve temel kamu hijyenine sürdürülebilir erişimi olmayan nüfus oranının yarıya indirilmesi;
- 2020 yılına kadar yoksul mahallelerde yaşayan en az 100 kişinin yaşamında önemli iyileşme sağlanması.

²http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

Son 15 yılda Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmada belirgin ilerleme kaydedilmiş olsa da birçok hedefe ulaşılamamıştır. İlerlemeyi hızlandırmak ve 2015 sonrasındaki kalkınmayı ileri taşımak için BM Genel Kurulu 25 Eylül 2015 tarihinde 2015 sonrası kalkınma gündemini kabul etmiş ve sonraki 15 yıl için yeni hedefler ve amaçlar belirlemiştir. Yeni gündem, 2030 son tarihli on yedi (17) Sürdürülebilir Kalkınma Hedefini (SKH) belirlemekte ve Binyıl Kalkınma Hedeflerinin başaramadıklarını tamamlamayı amaçlamaktadır. Bu yeni kalkınma gündeminde çevre bileşeninin sürdürülebilir kalkınmanın tüm boyutlarında kilit role sahip olduğu kabul edilmektedir; çünkü çevresel sorunlar bazı temel küresel problemlerle bağlantılıdır ve tüm insan faaliyetlerini ve insan yaşam kalitesini etkilemektedir. Bu nedenle çevreye özel hedefler (SKH No. 11, 13 ve 15) verilmiş, ayrıca özünde çevresel yönler taşıyan başka hedefler de belirlenmiştir. Bu hedefler küresel çevre sorunlarının ele alınması ve adreslenmesinde kapsayıcı bir yaklaşım için önemlidir.

2.6. AARHUS SÖZLEŞMESİ, ESPOO SÖZLEŞMESİ VE KİEV PROTOKOLÜ

2.6.1. AARHUS SÖZLEŞMESİ

Aarhus Sözleşmesi (25 Haziran 1998), devletin halkın çevre hakkında bilgi edinme, çevresel karar alma süreçlerine katılma ve çevre konularıyla ilgili yargı mercilerine başvurma hakkını güvence altına alması gerektiğini öngörmektedir.

- Halkın bilgi edinme hakkı;
- Halkın katılım hakkı;
- Halkın adalete erişim hakkı.

2.6.2. ESPOO SÖZLEŞMESİ

Espoo Sözleşmesi, tarafların belirli faaliyetlerin çevre üzerindeki etkilerini planlamanın erken aşamasında değerlendirme yükümlülüklerini belirler. Ayrıca devletlerin, değerlendirme aşamasında olan ve sınır ötesi çevre üzerinde önemli olumsuz etki yaratması muhtemel tüm büyük projeler konusunda birbirlerini bilgilendirme ve birbirlerine danışma genel yükümlülüklerini de formüle eder.

2.6.3. KİEV PROTOKOLÜ

Kiev Protokolü, tarım, ormancılık, balıkçılık, enerji, madencilik dâhil sanayi, ulaştırma, bölgesel kalkınma, atık yönetimi, su yönetimi, telekomünikasyon, turizm, şehir veya köy planlaması ya da arazi kullanımı için hazırlanan ve gelecekteki proje gelişiminin onayına ilişkin çerçeveyi oluşturan plan ve programlar için stratejik çevresel değerlendirmenin yapılmasını gerektirir. Protokol, karar alma sürecinin başlangıcından itibaren olası çevresel etkilerin belirlenmesine ve önlenmesine olanak tanır; yol yapımında çevresel etkileri en aza indirmekten ziyade sürdürülebilir ulaştırma politikalarının geliştirilmesini teşvik eder.

Stratejik Çevresel Değerlendirme Kiev Protokolü, taraflarından resmî plan ve programlarının sonuçlarını değerlendirmelerini ister. Kiev Protokolü, hükümetin kalkınma sektörlerindeki karar alma süreçlerine geniş halk katılımı sağlar. Protokol insan sağlığına da özel önem verir.

2.7. YASAMA GEÇMİŞİ, SORUMLU İDARİ ORGANLAR

2.7.1. KOSOVA STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME KANUNU

Stratejik Çevresel Değerlendirme Hakkında 03/L-230 sayılı Kanun, plan ve programların stratejik çevresel değerlendirmesi yoluyla çevre ve insan sağlığının yüksek düzeyde korunmasını sağlamayı amaçlar. Kanun, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla çevre üzerinde önemli etkisi olan ilgili plan ve programların hazırlanması, onaylanması ve uygulanması prosedürüne çevre koruma ilkelerinin entegre edilmesinin önemini vurgular. Kanun, SÇD ihtiyacının belirlenmesi için kriterleri, raporun hazırlanmasına ilişkin verileri, dâhil edilmesi gereken bilgileri, kamu tartışmasını vb. belirler. SÇD sürecine tabi olması gereken plan ve programlar, SÇD raporu olmadan onaylanamaz veya onay için yasama organına sunulamaz. Kanun, 27 Haziran 2001 tarihli 2001/42/EC Direktifi ile uyumlaştırılmıştır.³

Stratejik Çevresel Değerlendirmeye ilişkin 03/L-230 sayılı Kosova Kanununa ek olarak, bu raporun hazırlanmasında uygulanan diğer ilgili çevre kanunları ve en önemli alt mevzuat da incelenmiştir:

- 03/L-025 sayılı Çevrenin Korunması Kanunu;
- 04/L-174 sayılı Mekânsal Planlama Kanunu;
- 04/L-147 sayılı Kosova Suları Kanunu;
- 03/L-233 sayılı Doğanın Korunması Kanunu;
- 04/L-040 sayılı Arazi Düzenleme Kanunu ile kısmen yürürlükten kaldırılan 02/L-26 sayılı Tarım Arazisi Kanunu;
- 06/L-035 sayılı Hidrometeorolojik Faaliyetler Kanunu;
- 02/L-102 sayılı Gürültüden Korunma Kanunu;
- 08/L-145 sayılı Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü Kanunu;
- 08/L-025 sayılı Havanın Kirlilikten Korunması Kanunu;
- 08/L-181 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi Kanunu;
- 08/L-071 sayılı değişiklik ve tamamlama kanunu ile değiştirilen/tamamlanan 04/L-060 sayılı Atıklar Kanunu;
- 04/L-197 sayılı Kimyasallar Kanunu;
- 08/L-116 sayılı Kimyasallar Kanununda Değişiklik ve Tamamlama Kanunu;
- 02/L-78 sayılı Halk Sağlığı Kanunu;
- 08/L-137 sayılı Ormanlar Kanunu;
- 02/L-53 sayılı Avcılık Kanunu;
- 08/L-084 sayılı Avcılık Kanununda Değişiklik ve Tamamlama Kanunu;
- 08/L-074 sayılı Turizm Kanunu;
- 04/L-027 sayılı Doğal Afetler ve Diğer Afetlerden Korunma Kanunu;
- 03/L-163 sayılı Madenler ve Mineraller Kanunu;
- 04/L-158 sayılı Kanunla değiştirilen ve tamamlanan 03/L-163 sayılı Madenler ve Mineraller Kanununda 08/L-214 sayılı Değişiklik ve Tamamlama Kanunu;
- 08/L-275 sayılı Yollar Kanunu;

³ <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2711>

- 08/L-250 sayılı İklim Değişikliği Kanunu;
- 08/L-258 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımının Teşviki Kanunu;
- 03/L-040 sayılı Yerel Öz Yönetim Kanunu;
- 03/L-039 sayılı Özel Koruma Alanları Kanunu, vb.

2.7.2. KOSOVA MEKÂNSAL PLANLAMA KANUNU

Mekânsal Planlama Kanunu Eylül 2003'te onaylanmış ve Kasım 2008'de değiştirilmiştir (Mekânsal Planlama Kanununda Değişiklik, Kanun No. 03/L-106); Temmuz 2013'te ise temel amacı aşağıdakiler olan yeni Planlama Kanunu (Kanun No. 04/L-174) onaylanmıştır:

- Mekânsal ve kentsel planlamayla ilgili tüm konuların düzenlenmesi;
- Doğal kaynakların korunması ilkelerine saygı gösterilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi;
- Kapsayıcı ve katılımcı süreçlerin desteklenmesi ve tüm ilgili taraflar ile toplulukların dâhil edilmesi;
- Meydana gelen Avrupa mekânsal gelişmelerinin desteklenmesi vb.

04/L-174 sayılı Kanuna göre Kosova'da iki planlama düzeyi (merkezî ve yerel) bulunmaktadır ve plan türleri Kosova Mekânsal Planı, Kosova Bölgeleme Haritası, Özel Alanlar için Mekânsal Planlar, Belediye Gelişim Planları (PZHK), Belediye Bölgeleme Haritası ve Ayrıntılı Kentsel Düzenleme Planlarıdır. Tüm bu plan türleri için gözden geçirme ve ilgili tarafların katılımı olanakları zorunludur. Mevcut görev açısından en önemli plan türü olan PZHK, belediyenin tüm alanı için ekonomik, toplumsal ve mekânsal gelişmeye yönelik uzun vadeli hedefleri belirleyen çok sektörlü bir plandır. En az 8 yıllık dönemi ve belediye sınırları içindeki kentsel ve kırsal alanların gelişim planını kapsar. Tüm plan düzeyleri sürdürülebilir kalkınmayı içermeli ve her plan için SÇD raporunun planla paralel hazırlanması zorunludur.

Mekânsal Planlama Hakkında 04/L-174 sayılı Kanuna göre Çevre, Mekânsal Planlama ve Altyapı Bakanlığı (MMPHI), Kosova'da mekânsal planlamanın koordinasyonundan, mekânsal planlama alanındaki mekânsal gelişme politikalarının önerilmesinden, ilgili mekânsal planlama belge ve raporlarının hazırlanmasından, Kosova genelindeki tüm planlama belgelerinin incelenmesi ve izlenmesinden sorumludur. Yerel makamlar ise yerel düzeydeki kentsel gelişmelerin uygulanmasından sorumludur; bu gelişmeler ulusal politika ve programlarla uyumlu olmalı ve 04/L-174 sayılı Kanundan doğan sorumluluklara saygı göstermelidir.

2.8. DİĞER ÖNEMLİ PLAN VE PROGRAMLAR

Mevzuata ek olarak SÇD raporu, Kosova Mekânsal Planı 2010-2020+, Çevre Stratejisi ve Çevre Eylem Planı ile stratejik hedeflerin ve yasal gerekliliklerin uygulanmasının sürdürülmesi amacıyla ulusal makamlar ve diğer ilgili kurumlar tarafından yakın zamanda hazırlanıp yayımlanmış çeşitli plan, program ve politika belgelerini de dikkate almalıdır.

3. STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRMENİN AMACI VE HEDEFLERİ

Mamuşa Belediye Gelişim Planı için SÇD hazırlanmasının amacı, planın uygulanmasından doğabilecek önemli etkileri belirlemek, tanımlamak ve değerlendirmek; ayrıca çevresel bakış açısından gelişimi için en uygun alternatifi sunmaktır.

3.1. HEDEFLER:

- Sürdürülebilir kalkınmaya ve çevrenin korunmasına katkıda bulunmak;
- Planın çevre üzerindeki etkilerini dikkate almak;
- Çevre açısından en uygun alternatifleri belirlemek;
- Kümülatif etkileri belirlemek ve önlemek;
- ÇED performansını artırmak;
- Çevre üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerle ilgili süreci belirlemek ve yönlendirmek;
- Önerilen projelerin gerekçelendirilmesi için argümanlar sunmak;
- Bilgi toplama veya ön çalışmalar için gereken zamanı azaltmak;
- Çevresel konuları karar alma sürecine entegre etmek;
- Çevre korumayı teşvik etmek;
- Daha iyi karar almaya katkıda bulunmak;
- Kamu ve çıkar gruplarının menfaatleri karşısında şeffaf karar almaya yardımcı olmak.

3.2. SÇD SÜRECİ VE METODOLOJİSİ

Stratejik Çevresel Değerlendirme, planın, programın veya diğer stratejik belgelerin uygulanmasından kaynaklanan çevre ve insan sağlığı üzerindeki olası olumsuz etkilerin önceden belirlenmesi ve incelenmesi sürecidir. SÇD raporunda, plan önerilerinden doğan zararlı etkilerin önlenmesi ve azaltılması için önerilen önlemler de yer alır. SÇD sürecinin etkinliğini sağlamak için stratejik belgelerin belirlenen amaçlara ulaşmaya yönelik birkaç alternatif seçeneği dikkate alması esastır. Bu durumda SÇD karar vericilerin çevreye en dost seçeneği değerlendirmesine olanak tanır.

Uluslararası uygulamalara dayalı SÇD sürecinin ana aşamaları:

SCREENING

- SÇD'ye tabi plan/program

SCOPING

- SÇD raporunda ele alınması gereken konular

BELGELER/RAPOR

- SÇD raporu ve Plan/Program Taslağının hazırlanması

DANIŞMA

- Paydaşlar ve halkla danışma

KARAR ALMA

- Danışma aşamasından gelen girdilere dayanarak nihai plan/program için kararın verilmesi

İZLEME

- Nihai planın çevresel etkilerinin izlenmesi

Gereklilik	Açıklama
SÇD kapsamı/amacı	SÇD çalışmasına dâhil edilecek konuların belirlenmesi, çevrenin temel durumunun değerlendirilmesine, beklenen etkilerin mevcut değerlendirmesine ve olası alternatif seçeneklere ilişkin değerlendirmelere yön verecektir. SÇD, alandaki daha geniş çevresel veya sosyal yönlerin ve ulusal ve uluslararası öneme sahip tüm varlıkların korunmasının dâhil edilmesini dikkate alır.
Mevcut durum analizi	Mevcut durum analizi, etkilerin değerlendirilmesi ve izleme şemasının hazırlanması için temel oluşturur. SÇD açısından olası gelişme eğilimlerinin dikkate alınması önemlidir. Mevcut durum analizinin amacı, kilit konuların daha iyi belirlenmesine ve ilgili plan, program veya projelerle bağlantılı temel sorunların daha iyi tanımlanmasına yön vermektir.
Etkilerin analizi ve azaltıcı önlemlerin formülasyonu	SÇD, önerilen planların hem önemli olumsuz hem de olumlu etkilerini analiz eder. SÇD, planın çevresel etkilerinin belirlenmesini sağlar ve bu nedenle yakın çevredeki başka faaliyet veya planlardan kaynaklanabilecek beklenen kümülatif etkileri ele alır. SÇD, plandan doğacak uygun iyileştirici önlemleri özellikle analiz edecektir. Etkiler ve eylem/eylemsizlik fayda-maliyet ilişkisi birlikte dikkate alınarak seçenekler analiz edilecek ve ekonomik ve çevresel açıdan en iyi olan seçilecektir.
SÇD raporunun hazırlanması	SÇD raporu, SÇD sürecinin tamamı boyunca elde edilen tüm bulguları ve sonuçları özetler ve ilgili makamlar ve diğer paydaş gruplarıyla danışmalar için temel teşkil eder. Bu aşamanın amacı, tüm önemli bilgi ve verileri, sonuçları ve önerileri açık şekilde sunan ve böylece ilgili makamlar ve diğer paydaşlarla etkili danışmayı mümkün kılan bir rapor hazırlamaktır.
Kabul	Çevresel hedeflerin planın önceden belirlenmiş kilit unsurlarıyla uyumluluğu hakkında bilgi verilir. Çevresel hedeflerin planla uyumsuz olması hâlinde, planın yeniden gözden geçirilmesi ve olası değişikliklerin önerilmesi gerekir.
İzleme	Önemli çevresel etkilerin izlenmesi ve bu çalışmada öngörülmeleyen her önemli çevresel etki için gerekli düzeltici/azaltıcı eylemlerin gerçekleştirilmesi.

Tablo 1 SÇD hazırlanma adımları ve çalışmanın kısa açıklamaları

4. MEVCUT DURUM ANALİZİ

4.1. KONUM VE DOĞAL ÖZELLİKLER

Mamuşa Belediyesi, Kosova'nın güneydoğu kesiminde Dukagjin Ovası'nda yer almakta ve verimli tarım arazilerine sahip çoğunlukla düz bir araziyle karakterize edilmektedir. Alan ayrıca kuzeybatı ve güneydoğuda üzüm bağları, çalılıklar ve orman vejetasyonu ile kaplı bazı tepelik bölgeleri içermektedir.

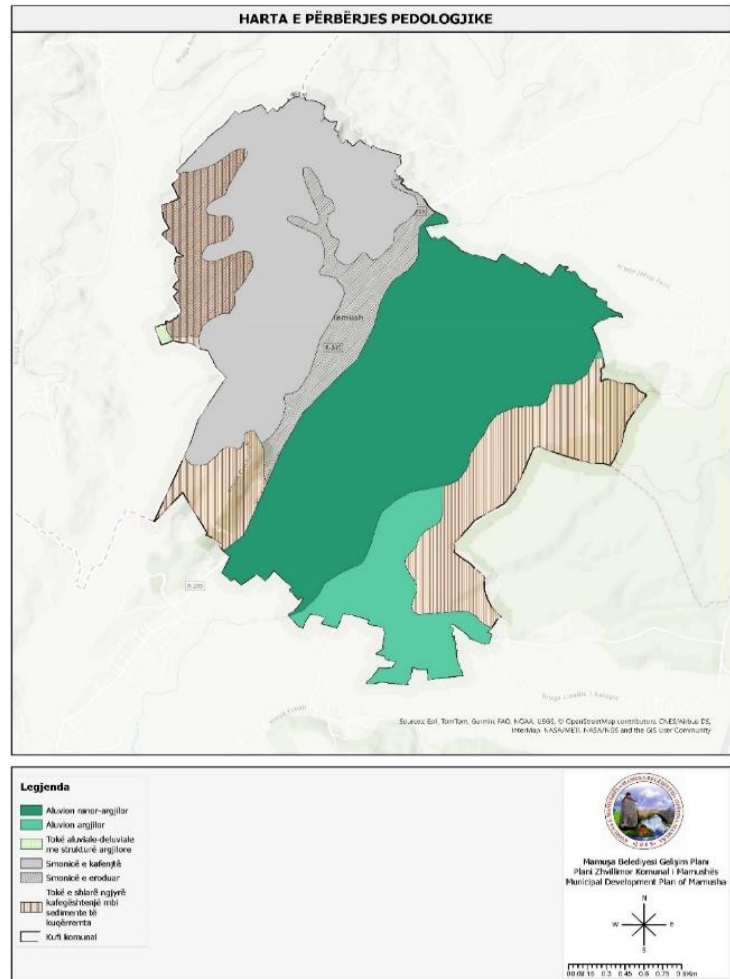
Belediyenin yüzölçümü 10.94 km² olup Kosova'nın en küçük belediyelerinden biridir. Rakım 320 ile 360 m arasında değişmekte, en yüksek nokta ise 460 m'ye ulaşmaktadır. Toplluha ve Tërrnja nehirleri belediye topraklarından geçmekte ve çoğunlukla tarım alanlarını kat etmektedir.

Mamuşa; Prizren, Suhareka ve Rahovec belediyeleriyle sınır komşusudur. Tek yerleşim yeri, bölgesel yol ağı ve çevre merkezlerle ilişkisi bakımından elverişli konuma sahip olan Mamuşa kent merkezidir.

4.2. ÇEVRESEL ÖZELLİKLER

4.2.1. PEDOLOJİ - TOPRAKLARIN İÇERİĞİ

Mamuşa Belediyesi toprakları, arazi fonunun temelini oluşturan alüvyal topraklar ve smonitsa topraklarının varlığıyla karakterize edilir. Alüvyal topraklar çoğunlukla ova alanlarında ve su akışları boyunca uzanmakta, yüksek verimlilikleri ve tarımsal gelişim için elverişli koşullarıyla öne çıkmaktadır. Smonitsa toprakları alanın kuzey ve kuzeybatı kesimlerinde egemen olup daha yüksek kil içeriği ve iyi su tutma kapasitesiyle karakterize edilir. Bazı alanlarda toprağın bozulması ve erozyon süreçleri görülmekte, bu durum toprak kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yönetimi için uygun önlemler gerektirmektedir.

Şekil 1 Toprağın pedolojik bileşimi

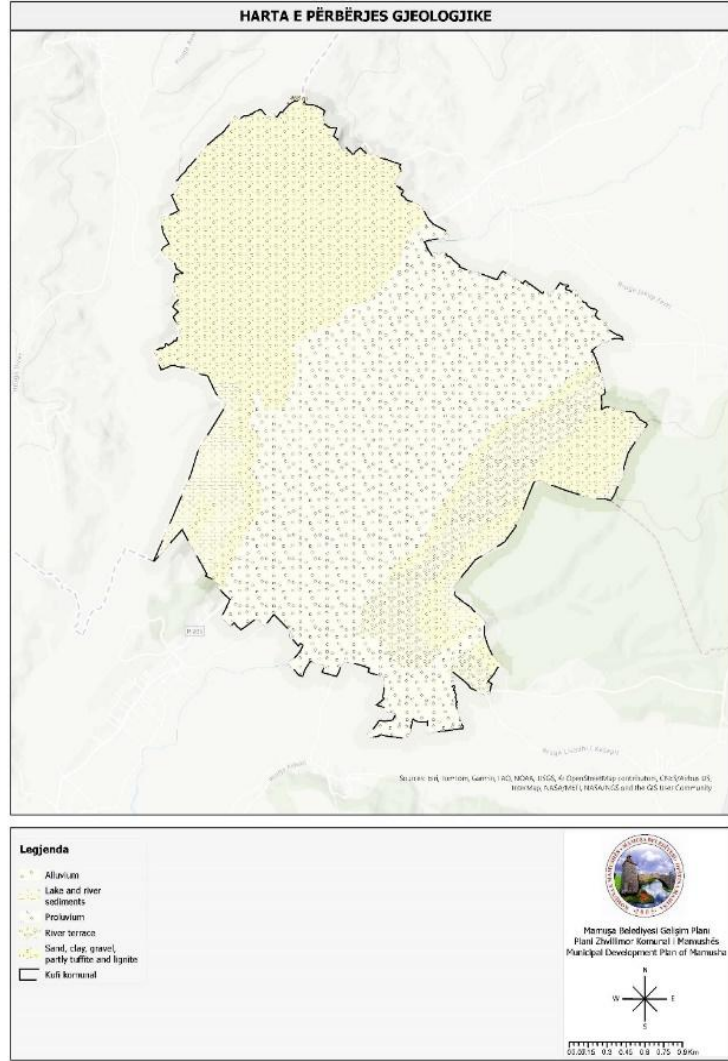
4.2.2. JEOLJİ VE TOPRAKLAR

Mamuşa Belediyesi alanının jeolojik yapısı, büyük ölçüde su akışlarının faaliyeti ve Dukagjin Ovası'nın gelişimiyle ilişkili yeni jeolojik dönemlerin tortul birikimleri tarafından belirlenmektedir.

Başlıca formasyonlar alüvyonlardan, akarsu sedimentlerinden ve proluviyal birikimlerden oluşur.

Bu birikimler tarım topraklarının oluşumu için elverişli koşullar yaratmış ve alanın jeolojik özelliklerinin ana temelini oluşturmuştur.

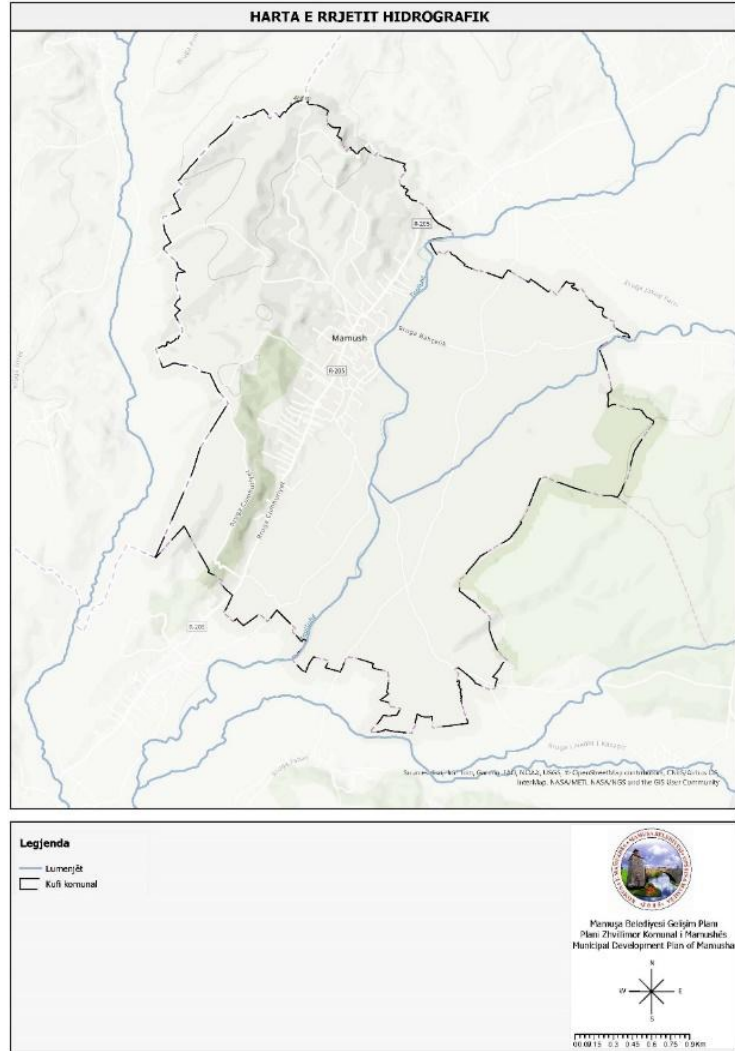
Belediyenin bazı kesimlerinde kum, çakıl ve kil karışımı birikimler de görülmekte olup bu durum bölgede gelişmiş sedimenter süreçleri yansıtır.

Şekil 2 Jeolojik bileşim

4.2.3. HİDROGRAFIK ÖZELLİKLER

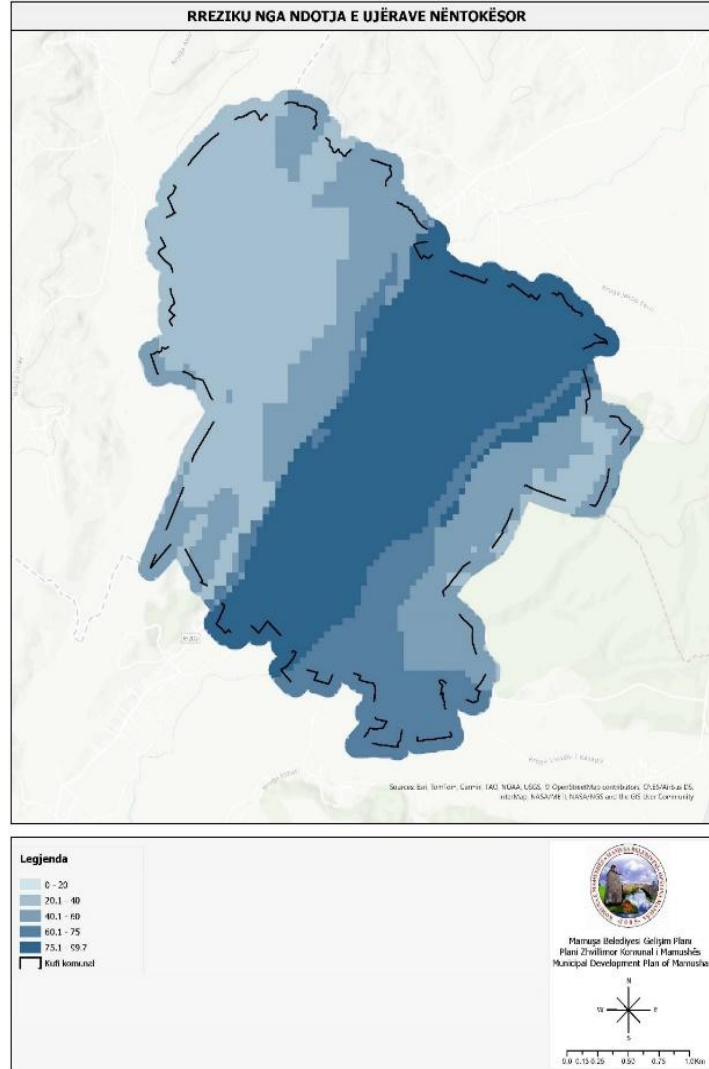
Mamuşa Belediyesi'nin hidrografyası esas olarak Toplluhë ve Tërrn nehirlerinden oluşur; bu nehirler alanı ova bölgeleri ve tarım arazileri boyunca geçer. Bu su akışları alanın doğal özelliklerini ve belediyenin tarımsal faaliyetlerini etkiler. Bu nehirlerdeki su kalitesi içme suyu olarak kullanım açısından sınırlıdır; nüfus ve ekonomik faaliyetler için su temini ise esas olarak belediyenin temel su kaynaklarını oluşturan yeraltı su kaynaklarına dayanmaktadır.

Şekil 3 Hidrografik ağ

4.2.4. YERALTI SULARININ HASSASİYETİ

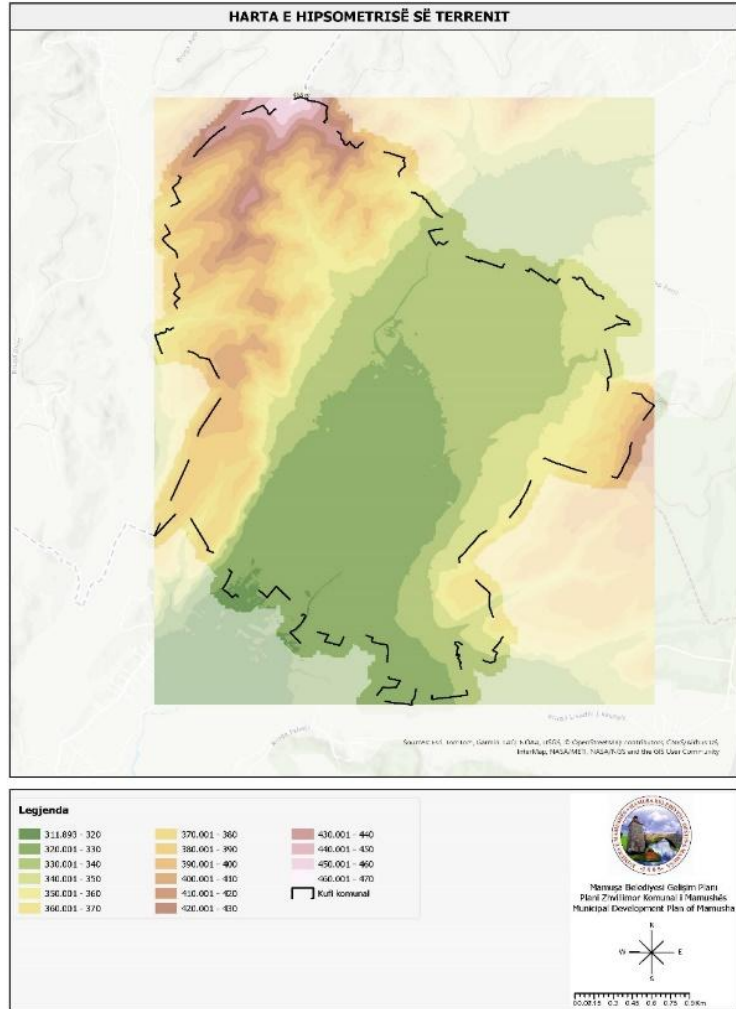
Mamuşa Belediyesi alanı, özellikle belediyenin merkezî, güney ve doğu bölgelerinde, yeraltı sularının kirliliğe karşı genel olarak yüksek hassasiyet derecesiyle karakterize edilir. Bu durum, suyun ve kirleticilerin akiferlere doğru sızmasını kolaylaştıran jeolojik ve pedolojik koşullarla bağlantılıdır. Daha düşük hassasiyete sahip alanlar, doğal koşulların yeraltı sularına daha büyük koruma sağladığı kuzey ve kuzeybatı kesimlerinde görülür. Bu kaynakların su temini açısından önemi dikkate alındığında, mekânsal planlama ve kalkınma faaliyetleri, özellikle atık sular, tarımsal faaliyetler ve atık yönetiminden kaynaklanan kirliliğe karşı koruyucu önlemler öngörmelidir.

Şekil 4 Yeraltı sularının hassasiyeti

4.2.5. RAKIM

Mamuşa Belediyesi toprakları genel olarak düşük rakımlı bir alan olup arazi çoğunlukla 320-360 m arasında değişmektedir. Bu morfolojik yapı, tarım arazilerinin kullanımı, yerleşimin gelişimi ve altyapının genişletilmesi açısından elverişli koşullar yaratır. Alanın kuzeybatı ve güneydoğu kesimlerinde yer yer daha yüksek kotlu tepelik alanlar bulunur; bunlar üzüm bağları, çalılıklar ve doğal bitki örtüsüyle kaplıdır. Arazinin en yüksek noktaları yaklaşık 460 m rakıma ulaşır.

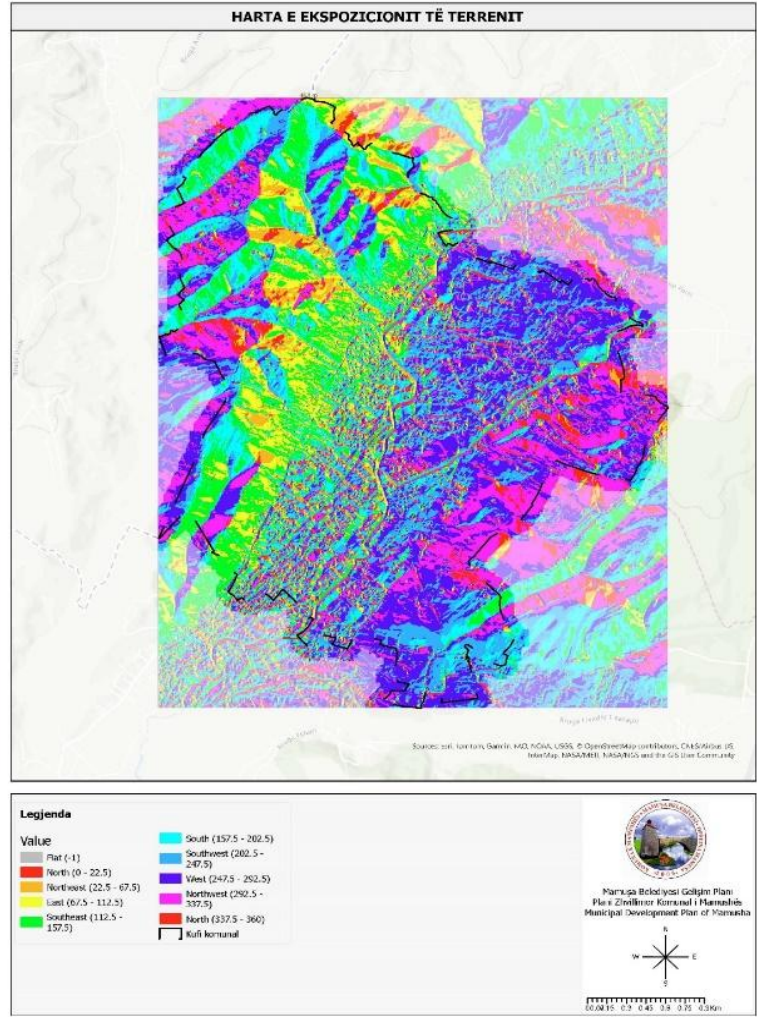

Şekil 5 Arazinin hipsometrisi

4.2.6. İKLİM KOŞULLARI

Mamuşa Belediyesi alanı, Dukagjin Ovası'nın iklim özellikleriyle karakterize edilir. İklim genel olarak ılıman karasal özellikler gösterir; yazlar sıcak ve nispeten kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlıdır. Yıllık ortalama sıcaklıklar ve yağış rejimi tarımın gelişimine, özellikle sebze üretimine ve bağcılığa uygun koşullar sağlar.

İklim koşulları, arazi kullanımı, su kaynakları yönetimi, sulama ve doğal afet risklerinin değerlendirilmesinde önemli bir faktördür.

Şekil 6 Arazinin bakışı

4.2.7. ORMANCILIK

Belediye sınırları, başlıca kayın, saçlı meşe, saplı meşe ve gürgen gibi ağaç türlerinden oluşan yaklaşık 137 ha orman alanını kapsamaktadır. Ormanlar, biyolojik çeşitliliğin korunması, toprağın erozyondan korunması, hava kalitesinin iyileştirilmesi ve ekolojik dengenin muhafaza edilmesi açısından özel bir öneme sahiptir. Orman alanları ağırlıklı olarak tepelik-dağlık kuşağına ait olup, yerel flora ve fauna açısından ekolojik değere sahip habitatları temsil etmektedir. Bununla birlikte, geçmişteki kontrolsüz faaliyetler ormanların belirli bölümlerinin bozulmasına neden olmuştur.

Ormanların ekolojik ve koruyucu işlevlerinin korunması için sürdürülebilir yönetim, bozulmanın önlenmesi ve uygun alanlarda ağaçlandırma faaliyetlerinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

4.2.8. TEKNİK ALTYAPI

Su temini, ağırlıklı olarak yeraltı su kaynaklarına ve mevcut içme suyu şebekesine dayanmaktadır; kanalizasyon sistemi ise belediye sınırlarının tamamını kapsamamaktadır. Ayrıca, atık sular ön arıtma yapılmaksızın deşarj edilmekte olup, çevre ve su kaynakları üzerinde potansiyel bir baskı oluşturmaktadır. Yağmur sularının yönetimi çoğunlukla birleşik kanalizasyon sistemi aracılığıyla gerçekleştirilmekte, bazı daha yeni kesimlerde ise ayrı drenaj sistemleri bulunmaktadır.

Elektrik enerjisi temini, bölgesel iletim ve dağıtım ağı üzerinden sağlanmaktadır; yapıların ısıtılması ise neredeyse tamamen bireysel sistemlere dayanmaktadır. Isınmada kullanılan başlıca enerji kaynağı odun olmaya devam etmekte olup, bu durum hava kalitesini etkilemekte ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmaktadır.

Çevresel açıdan, atık yönetimi belediyenin başlıca sorunlarından birini oluşturmaktadır. Atıkların toplanması ve taşınması hizmeti tüm haneleri kapsamamakta, toplanan atıklar ise Landovica bölgesel depolama alanına taşınmaktadır. Hizmet kapsamının kısmi olması, toprak, su kaynakları ve peyzaj kirliliği açısından potansiyel bir kaynak oluşturan yasa dışı depolama alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca, atıkların kaynağında ayrıştırılması veya geri dönüştürülmesine yönelik organize faaliyetler rapor edilmemekte olup, atıklar çoğunlukla karışık atık olarak yönetilmektedir. Bu nedenle, atık yönetim sisteminin iyileştirilmesi, hizmet kapsamının genişletilmesi ve yasa dışı depolama alanlarının ortadan kaldırılması, çevrenin korunması ve belediyenin sürdürülebilir gelişimi açısından temel öncelikler arasında yer almaktadır.

4.2.9. ÇEVRESEL FAKTÖRLER VE KİRLİLİK DÜZEYLERİ

Çevresel durum toprak, su, hava kalitesi ve biyolojik çeşitlilik üzerinde etkili olan bir dizi baskı unsuru ile karakterize edilmektedir. Başlıca kirlilik kaynakları; atıkların eksik/ yetersiz yönetimi, atık suların arıtılmadan deşarj edilmesi, tarımda pestisit ve kimyasal gübre kullanımı ile ulaşım ve ısınma sektörlerinden kaynaklanan emisyonlarla ilişkilidir.

Başlıca çevresel sorunlar; atık suların yeterli düzeyde arıtılmaması, bu suların su akışlarına deşarj edilmesi, yasa dışı depolama alanlarının varlığı, atık toplama hizmetinin tüm alanları kapsayacak şekilde sağlanamaması, orman alanlarının bozulması, yapılaşma sonucunda tarım arazilerinin kaybı ve belirli bölgelerde görülen erozyon süreçlerini kapsamaktadır. Ayrıca, Toplluhë Nehri'nin dönemsel taşkınları, nehir yatağı boyunca toprak bozulması ve doğal habitatlar açısından risk oluşturmaktadır.

HAVA KALİTESİ

Mamuşa Belediyesi hava kalitesi izleme istasyonuna sahip değildir; bu nedenle mevcut durumun değerlendirilmesi, Prizren’de bulunan en yakın izleme istasyonunun verilerine dayanmaktadır. Hava kirliliğinin başlıca kaynakları, hanelerin çoğunlukla odunla ve daha sınırlı durumlarda kömürle gerçekleştirdiği bireysel ısınma ile karayolu trafiğinden kaynaklanan emisyonlardır.

2021–2024 dönemine ait izleme verileri, PM₁₀, PM_{2.5}, NO₂, SO₂, CO ve O₃ ortalama konsantrasyonlarının yürürlükteki mevzuatta belirlenen sınır değerlerin altında kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte, ısınma amacıyla katı yakıtların kullanımı, özellikle kış sezonunda hava kirliliği açısından potansiyel bir kaynak oluşturmaya devam etmektedir.

Kirleticisi madde, ölçüm yeri (µg/m ³)	Yıl			
	2021	2022	2023	2024
PM ₁₀ , Prizren	22.6	19.6	16.4	13.1
PM _{2.5} , Prizren	16.1	14.1	11.3	9.1
NO ₂ , Prizren	19.1	17.1	15.1	17.5
SO ₂ , Prizren	6.6	9.6	5.2	7
O ₃ , Prizren	60.3	59.2	56.1	54.5
CO, Prizren	0.5	0.6	0.6	0.7

Tablo 2 İlgili kirleticilere ve ölçüm lokasyonlarına göre hava kalitesi, 2021-2024

SULARIN KİRLİLENMESİ

Mamuşa Belediyesi’nde suların başlıca kirlilik kaynakları katı atıklar, atık sular, pestisitler ve yapay gübrelerdir. Atıkların açık alanlara ve su akışlarına bırakılması su kalitesinin düşmesine ve doğal peyzajın bozulmasına neden olur. Ayrıca atık suların ön arıtma olmaksızın deşarjı nehirlerin başlıca kirlilik kaynaklarından biridir. Tarımda pestisit ve kimyasal gübre kullanımı yüzey ve yeraltı sularında nitrat ve diğer kimyasal maddelerin yükünün artmasına neden olabilir. Nüfusun bir kısmı tarımsal ihtiyaçlar için kuyulardan su kullanmaktadır; ancak bu suların kalitesine ilişkin yeterli veri bulunmamaktadır.

Şu anda belediye sınırları içindeki suların kalitesine ilişkin eksiksiz veriler bulunmamaktadır, bu durum kirlilik seviyesinin doğru değerlendirilmesini sınırlamaktadır. Bununla birlikte mevcut kirlilik kaynaklarına dayanarak, arıtılmamış atık suların ve tarımsal faaliyetlerin su kalitesi üzerindeki ana baskıyı oluşturduğu değerlendirilebilir.

TOPRAK KİRLİLİĞİ

Toprak kirliliğinin başlıca kaynakları atıkların kontrolsüz depolanması ve tarımda pestisit ve yapay gübre kullanımıyla bağlantılıdır. Atıkların açık alanlara ve su akışlarının yakınına bırakılması toprağın bozulmasına ve kalitesinin düşmesine katkıda bulunur. Tarımsal girdilerin, özellikle pestisit ve kimyasal gübrelerin kullanımı, toprak kirliliğinin potansiyel kaynağını oluşturur ve uzun vadede toprak kalitesini etkileyebilir. Ayrıca arazi kullanımının değişmesi ve tarım yüzeylerinin kaybı bu doğal kaynak üzerinde ek baskılar yaratır. Şu anda öncelikli kirleticiler, pestisitler, ağır metaller veya diğer potansiyel kirleticilerden kaynaklanan toprak kirliliği derecesinin değerlendirilmesini mümkün kılacak yeterli veri ve sürekli izleme bulunmamaktadır. Bu durum belediye alanındaki toprağın mevcut durumunun değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır.

GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİ

Trafik, sanayi ve tarım makineleri kabul edilemez gürültü düzeylerinin emisyon kaynakları olarak değerlendirilmektedir. Kentteki un değirmenleri ile blok ve boru üretim şirketleri yerleşim alanlarına yakın olup, bu tesislerin neden olduğu gürültü çevre ve sakinlerin sağlığı üzerinde önemli etki yaratmaktadır. Ancak ölçüm sistemlerinin bulunmaması nedeniyle gürültü emisyonunun potansiyel kaynaklarından elde edilen mevcut verilere dayalı bir değerlendirme yapmak çok zordur.

4.2.10. RİSKLİ YÜZEYLER

HEYELANLAR VE EROZYON

Toprağın erozyona duyarlılık haritasına dayanarak, Mamuşa Belediyesi sınırları içerisinde düşük ve orta duyarlılık kategorileri baskındır. Daha yüksek risk taşıyan alanlar ise ağırlıklı olarak belediye sınırlarının batı ve çevresel kesimlerinde yer almakta olup, bu alanlarda arazi kullanımının dikkatli bir şekilde yönetilmesi ve bozulmanın önlenmesine yönelik koruyucu önlemlerin uygulanması gerekmektedir.

DEPREMLER

Kosova Mekânsal Planı'na göre Mamuşa Belediyesi, VII MCS kategorisindeki sismik bölgede yer almaktadır. Bu durum, belediye sınırlarını orta düzeyde sismik risk taşıyan bir alan olarak tanımlamakta olup, mekânsal planlama ve altyapı projelendirme süreçlerinde dikkate alınmalıdır.

TAŞKINLAR

Taşkınlar Mamuşa Belediyesi sınırları içerisinde en önemli doğal risklerden birini oluşturmaktadır. En fazla maruz kalan alanlar, Toplluhë Nehri ve diğer yerel akarsu yatakları boyunca yer almakta olup, taşkınlar tarım arazilerini ve yerleşim alanlarını etkilemektedir. Taşkınların meydana gelmesinde etkili olan başlıca faktörler yoğun yağışlar, nehirlerin hidrolojik koşulları, atık birikimi ve akarsu yataklarının tam olarak düzenlenmemiş olmasıdır. Bu nedenle, akarsu yataklarının düzenlenmesi ve taşkınlardan korunmaya yönelik önlemler belediye açısından öncelik taşımaktadır.

YANGINLAR

Mamuşa Belediyesi, sınırlı orman alanlarına sahip olması nedeniyle orman yangınları açısından nispeten düşük riskle karakterize edilmektedir. Tespit edilen vakalar çoğunlukla tarım alanlarında meydana gelen yangınlarla ve yüksek sıcaklık dönemlerinde yapılarda yaşanan münferit olaylarla ilişkilidir.

5. ÇEVRESEL SORUNLARIN ÖZETİ

Aşağıda en önemli çevresel sorunlar, çevresel alanlar ve iyileştirme için avantaj sağlayan, kötüleştiren, tehdit oluşturan faktörler ve fırsatlar sunulmaktadır.

5.1. ÇEVRESEL SORUNLU ALANLAR

Bu bölüm aşağıdakilerin özetini içerir:

- Derin çevresel bozulmadan zarar gören veya çevresel şok geçiren alanlar;
- Daha iyi çevresel koruma sağlanmazsa ekosistemlerinde geri dönüşü olmayan değişiklikler yaşayabilecek özel çevresel hassasiyete sahip alanlar;
- Bu bölümde yapılan açıklamalardan hareketle çevre üzerindeki olası etkilerin niteliği ve derecesinin özeti.

5.2. DERİN ÇEVRESEL BOZULMA RİSKİ ALTINDAKİ ALANLAR

Mamuşa Belediyesi sınırları içerisinde geniş ölçekli bozulmuş alanlar veya endüstriyel düzeyde çevresel “hotspot” alanları tespit edilmemektedir. Bununla birlikte, özellikle atıklar, atık sular ve tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan kirliliğe maruz kalan alanlarla ilişkili olarak sürekli baskı altında bulunan bazı çevresel alanlar ve unsurlar mevcuttur.

Bu kategoriye, Toplluhë Nehri ve diğer su akışları boyunca yer alan alanlar dâhil edilmektedir. Bu alanlar, arıtılmamış atık suların deşarjından, atıkların bırakılmasından ve tarım alanlarından taşınan kirleticilerden etkilenmektedir. Ayrıca, yasa dışı depolama alanlarının ve kontrolsüz atık birikiminin tespit edildiği bölgeler, toprak, su kaynakları ve peyzajın bozulması açısından yüksek potansiyele sahip alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Pestisitlerin ve kimyasal gübrelerin yoğun kullanımına maruz kalan tarım alanları ile tarım arazileri üzerinde yapılaşma baskısının gözlemlendiği bölgeler de toprak kaynaklarının bozulması riski taşıyan alanlar arasında yer almaktadır.

Doğal süreçler açısından ise, Toplluhë Nehri boyunca dönemsel taşkınlardan etkilenen alanlar ile erozyona karşı orta düzeyde duyarlılığa sahip kesimler, toprak ve doğal habitatların bozulması potansiyeli taşıyan alanlar olarak değerlendirilmektedir.

5.3. ÖZEL ÇEVRESEL HASSASİYETE SAHİP ALANLAR

Toplluhë Nehri ve belediye sınırları içerisindeki diğer su akışları, özel çevresel hassasiyete sahip alanlar olarak değerlendirilmektedir. Bu su ekosistemleri, arıtılmamış atık suların deşarjına, atıkların bırakılmasına ve tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan etkilere maruz kalmaktadır. Fenoller, nitratlar ve diğer kirletici maddeler gibi kimyasal kirleticilerin yüksek düzeyleri, bu ekosistemler üzerinde büyük bir baskı oluşturmakta; ekosistemlerin sağlığını ve hayvan ile bitki yaşamını destekleme kapasitesini tehlikeye sokmaktadır.

Yüksek bonitet değerine sahip tarım arazileri, belediyenin en önemli doğal kaynaklarını temsil etmektedir. Yerel ekonominin ağırlıklı olarak yoğun tarıma dayanması nedeniyle, bu alanların korunması hem çevresel

hem de ekonomik açıdan özel bir önem taşımaktadır. Plansız müdahaleler, kontrolsüz kentleşme ve sürdürülebilir olmayan tarımsal uygulamalar, toprak yapısında değişikliklere ve yeraltı su kaynaklarında ciddi kirliliğe yol açma riski taşımaktadır. Bu durum, toprak kalitesinin bozulmasına ve dengeli doğal bitki örtüsü ile fauna için habitat kaybına neden olmaktadır.

Yeraltı suları, nüfusun ve tarımsal faaliyetlerin su temini açısından başlıca kaynak olması nedeniyle özellikle hassas bir çevresel unsur oluşturmaktadır. Atık sulardan, atıklardan ve tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan kirleticilerin sızma potansiyeli, gelecekteki gelişmelerin planlanması sırasında sürekli kontrol ve koruyucu önlemlerin uygulanmasını gerektirmektedir.

Orman alanları ve doğal bitki örtüsü, biyolojik çeşitliliğin korunması, toprağın erozyondan korunması ve ekolojik istikrarın sürdürülmesi açısından önem taşımaktadır. Her ne kadar nispeten sınırlı bir yayılıma sahip olsalar da, bu alanlar önemli doğal habitatlar oluşturmaktadır ve bozulmadan serta arazi kullanımındaki kontrolsüz değişikliklerden korunmalıdır.

Topluhë Nehri boyunca taşkınlara maruz kalan alanlar da yüksek çevresel hassasiyete sahip bölgeler olarak değerlendirilmektedir. Arazi kullanımındaki değişiklikler, nehir yatağına yapılan müdahaleler ve bu alanlardaki kontrolsüz gelişmeler; habitatların bozulması, tarım arazilerinin kaybı ve nehir ekosisteminin doğal işlevlerinin zarar görmesi riskini artırabilir.

6. PZH K İÇERİĞİNİN ÖZETİ

6.1. BELEDİYE VİZYON BİLDİRİSİ

Mamuşa Belediyesi Belediye Gelişim Planı'nın vizyonu:

Mamuşa, gelişmiş tarımsal üretim ve işleme kapasitesine, çeşitli iş sektörlerine sahip; uygun altyapı ve kaliteli kamu hizmetleriyle desteklenen, sakinlerinin güvenli ve temiz bir yaşam ortamından yararlanmasını sağlayan perspektif sahibi bir belediyedir.

6.2. TEMATİK ALANLARA GÖRE PZH K AMAÇ VE HEDEFLERİ

6.2.1. EKONOMİK GELİŞME

AMAÇ 1	Ekonomik bölge ve gelişim koridoru aracılığıyla sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sağlanması.
Hedef 1	Ekonomik bölgenin 2030 yılına kadar tam altyapı ile işlevsel hale getirilmesi.
Hedef 2	Ekonomik koridorun 2034 yılına kadar ticari ve hizmet faaliyetlerinin ana eksen olarak geliştirilmesi.
Hedef 3	Yerli ve uluslararası yatırımcıların sürekli yatırım yapmalarını sağlamak amacıyla yatırım çekmeye yönelik politikaların geliştirilmesi.
AMAÇ 2	Agro-turizm ve kırsal faaliyetler aracılığıyla ekonomik çeşitliliğin sağlanması.
Hedef 1	2030 yılına kadar turistik güzergâhların oluşturulması (eko-parkurlar, bisiklet rotaları).
Hedef 2	Yerel etkinliklerin düzenlenmesi (gıda festivalleri, fuarlar), süreklilik arz edecek şekilde.
Hedef 3	Yerel ürünlerin markalaştırılması (domates, tarımsal ürünler).
AMAÇ 3	2034 yılına kadar Mamuşa Belediyesi'nde; atıkları azaltan, kaynak verimliliğini artıran, tarımı, işleme sektörünü ve yenilenebilir enerjiyi entegre eden bir döngüsel ekonomi sisteminin geliştirilmesi.
Hedef 1	Tarımsal organik atıkların kompostlama ve yeniden kullanım yoluyla azaltılması; 2034 yılına kadar tarımsal atıkların en az %50'sinin işlenmesi ve yeniden kullanılması.
Hedef 2	Tarım ve ekonomi sektörlerinde yenilenebilir enerji kullanımının artırılması; 2034 yılına kadar ekonomik bölgede yer alan çiftliklerin ve işletmelerin en az %30'unda güneş enerjisi sistemlerinin kurulması.
AMAÇ 4	Mamuşa Belediyesi'nde tarım ve agro-sanayi sektörünün büyümesi, geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi.
Hedef 1	2034 yılına kadar agro-gıda sektöründe rekabet gücünün artırılması ve üretim ile işleme süreçlerinde AB standartlarına geçilmesi; tarımsal ürünler için temel AB standartlarının yükseltilmesi.
Hedef 2	Agro-gıda zincirinin rekabet gücünün ve sürdürülebilirliğinin teşvik edilmesi; 2034 yılına kadar çiftçi sayısının ve agro-gıda ürünlerini işleyen şirketlerle bağlantının %50 oranında artırılması.
Hedef 3	Tarımsal arazilerin geliştirilmesini destekleyen kamu altyapısına yatırım yapılması; 2034 yılına kadar 500 hektarın rehabilitasyonuna katkı sağlanması, tarla yollarının iyileştirilmesi ve 200 ha tarım arazisinin sulama sistemine dâhil edilmesi.
Hedef 4	Mevcut çiftliklerin %30'unun yeni tarım sektörlerine çeşitlendirilmesi (organik ürün üretimi, seralar vb.) ve 2034 yılına kadar 500 yeni istihdam imkânının oluşturulması.
Hedef 5	Çevrenin korunmasına yönelik stratejilerin oluşturulması ve 2034 yılına kadar kanatlı hayvan yetiştiriciliği çiftliklerinin sayısının %25 oranında artırılması yoluyla kanatlı hayvancılık sektörünün sürdürülebilir gelişimi için imkânların oluşturulması.
Hedef 6	2034 yılına kadar dağınık tarım arazilerinin %40'ının konsolide edilmesi ve arazi yönetim sistemleri ile çiftçilere sağlanacak destekler aracılığıyla bu arazilerin kullanım verimliliğinin artırılmasının teşvik edilmesi.

6.2.2. TEKNİK ALTYAPI

6.2.2.1. İÇME SUYU VE KANALİZASYON ŞEBEKESİ

AMAÇ 1	Mamuşa bölgesi için sağlıklı yaşam ve refah yararına içme suyunun sürdürülebilir yönetimi ve temini.
Hedef 1	2028 yılına kadar hizmet alanı içerisinde sürdürülebilir içme suyu temini hizmetlerinin sağlanması.
Hedef 2	2028 yılına kadar hizmet alanı içerisindeki vatandaşlara daha kaliteli hizmet sunulması amacıyla içme suyu projelerinin tamamlanması.
Hedef 3	2028 yılına kadar mevcut şebekedeki içme suyu kayıplarının %25 oranında azaltılması ve izlenmesi.
Hedef 4	2033 yılına kadar hizmet alanının işlevsel hidrant ağı ile kapsanması.
AMAÇ 2	Atık su altyapısına sürdürülebilir erişimin ve yönetimin sağlanması.
Hedef 1	2031 yılına kadar hizmet alanı içerisinde mevcut kanalizasyon altyapısı şebekesinin genişletilmesi.
Hedef 2	2034 yılına kadar deşarj noktalarından arıtma tesisi lokasyonuna kadar ana kolektörün inşa edilmesi.
Hedef 3	Mamuşa Belediyesi için atık su arıtma tesisinin inşa edilmesi.
Hedef 4	Hizmet alanı içerisinde yağmur suyu kanalizasyon şebekesinin genişletilmesi ve yenilenmesi.
Hedef 5	2034 yılına kadar Mamuşa Belediyesi için yağmur sularının toplanması, biriktirilmesi ve yeniden kullanılması.

6.2.2.2. ELEKTRİK ENERJİSİ

AMAÇ 1	Enerji verimliliğinin artırılması ve üretimin çeşitlendirilmesi: Hibeler yoluyla yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimini teşvik edecek mekanizmaların oluşturulması. Isınma amacıyla elektrik enerjisi tüketiminin azaltılması için konutların yalıtımının sübvansede edilmesi ve kullanım sıcak suyu için güneş panellerinin sübvansede edilmesi.
Hedef 1	Aşırı yüklü trafoların daha yüksek güçlü trafolarla değiştirilmesi veya yeni trafoların yerleştirilmesi yoluyla yükün bölünmesi ve trafolar arasında yük dengelemesinin sağlanması.
Hedef 2	Belediye makamlarının KEDS ile iş birliği yaparak 0.4 kV şebekenin havai şebekeden yeraltı kablo şebekesine dönüştürülmesi. Bu süreç, telekomünikasyon operatörleriyle iş birliği içerisinde yürütülerek, bazı durumlarda kamu aydınlatma direklerini de kapsayan direkler üzerindeki kabloların düzensiz ve karmaşık dağılımının ortadan kaldırılmasını da içermelidir.
Hedef 3	Mamuşa Belediyesi sınırları içerisindeki tüm yolları kapsayacak şekilde kamu aydınlatma şebekesinin inşa edilmesi. Bu çalışma, akıllı ve enerji verimli bir kamu aydınlatma ağı oluşturularak gerçekleştirilmelidir.

6.2.2.3. TERMAL ENERJİ

AMAÇ 1	Mamuşa'da merkezi ısıtma sisteminin geliştirilmesine yönelik imkânların araştırılması.
Hedef 1	2030 yılına kadar belediye genelinde organize bir şekilde merkezi ısıtma olanaklarına ilişkin fizibilite çalışmasının hazırlanması.
Hedef 2	2035 yılına kadar merkezi ısıtma projesinin uygulanmasına başlanması.

6.2.2.4. TELEKOMÜNİKASYON VE BENZER TESİSATLAR

AMAÇ 1	Belediyenin dijital dönüşümünü mümkün kılmak amacıyla modern bir telekomünikasyon altyapısının geliştirilmesi.
Hedef 1	Fiber optik ağlar ve/veya 5G altyapısı aracılığıyla 2029 yılına kadar geniş bant internet erişiminde %100 kapsama sağlanması (>100 Mbps).
Hedef 2	2028 yılına kadar belediye sınırlarının tamamında 5G kapsamının sağlanması.
Hedef 3	2034 yılına kadar "Akıllı Şehir" projelerinin uygulanması ve akıllı telekomünikasyon ağlarının kurulması.

6.2.2.5. ATIKLARIN TOPLANMASI VE YÖNETİMİ

AMAÇ 1	Atıkların toplanması ve işlenmesine yönelik sürdürülebilir ve entegre yönetimin sağlanması.
Hedef 1	2030 yılına kadar kentsel atık toplama hizmetinin belediye sınırlarının ve nüfusunun %100'ünü kapsayacak şekilde genişletilmesi.
Hedef 2	2028 yılına kadar belediyede tespit edilen tüm yasa dışı depolama alanlarının kapatılması ve temizlenmesi; bu lokasyonlarda atıkların yeniden bırakılmasını önlemek amacıyla açık yasaklayıcı işaretlerin ve denetim önlemlerinin uygulanması.
Hedef 3	2027 yılı sonuna kadar kamu kurumlarında ve bazı mahallelerde atıkların kaynağında ayrıştırılmasına yönelik pilot programın başlatılması; 2027 yılına kadar kentsel atıkların en az %10'unun geri dönüştürülmesinin hedeflenmesi.
Hedef 4	2029 yılı sonuna kadar atıkların oluşumu, toplanması, taşınması, işlenmesi ve bertarafına ilişkin bir veri tabanının oluşturulması ve sorunlu lokasyonların envanterinin çıkarılması.

6.2.3. ULAŞIM ALTYAPISI VE ULAŞIM

AMAÇ 1	Yol ağının iyileştirilmesi ve modernize edilmesi.
Hedef 1	Yerel ve çevresel yolların rehabilite edilmesi ve asfaltlanması.
Hedef 2	Tarım ihtiyaçları için tarla yollarının iyileştirilmesi.
Hedef 3	Yol aydınlatması ve trafik işaretlemelerinin iyileştirilmesi.
Hedef 4	"Bahçelik" yolu ve Mamuşa–Medvec–Nepërbisht bağlantıları gibi planlanan projelerin sürdürülmesi.
Hedef 5	Mevcut yolların düzenli bakımının yapılması.
AMAÇ 2	Yol güvenliğinin artırılması.
Hedef 1	Ana yol üzerindeki kavşakların ve yan bağlantı girişlerinin iyileştirilmesi.
Hedef 2	Yatay ve düşey trafik işaretlemelerinin yerleştirilmesi ve iyileştirilmesi.
Hedef 3	Güvenli yaya geçitlerinin inşa edilmesi.
Hedef 4	Kentsel alanlarda trafik sakinleştirme önlemlerinin uygulanması.
Hedef 5	Çevresel yollarda kamu aydınlatmasının iyileştirilmesi.
AMAÇ 3	Yaya ve bisikletli ulaşımına yönelik altyapının geliştirilmesi.
Hedef 1	Kaldırımların inşa edilmesi ve rehabilite edilmesi.
Hedef 2	Kaldırımların yasa dışı park alanı olarak kullanılmasının önlenmesi.
Hedef 3	Okullar ve kurumlar çevresinde güvenli hareket koşullarının oluşturulması.
Hedef 4	Bisiklet yollarının kademeli olarak planlanması.
Hedef 5	Motorsuz ulaşım hareketleri için işaretlemelerin yerleştirilmesi.
AMAÇ 4	Toplu taşımanın iyileştirilmesi.
Hedef 1	Prizren ile mevcut ulaşım bağlantısının iyileştirilmesi.
Hedef 2	Suhareka ve Rahovec yönlerine düzenli hatların oluşturulması için imkânların sağlanması.
Hedef 3	Ana yol boyunca otobüs duraklarının düzenlenmesi.
Hedef 4	Durakların bekleme alanları ve uygun işaretlemelerle donatılması.
AMAÇ 5	Otopark düzeninin sağlanması.
Hedef 1	Kamu otoparkları için uygun alanların belirlenmesi.
Hedef 2	Kurumlar, okullar ve pazar çevresinde otopark düzeninin sağlanması.
Hedef 3	Kaldırımlarda ve yaya geçitlerinde park edilmesinin yasaklanması.
Hedef 4	Otopark alanları için işaretlemelerin yerleştirilmesi.
Hedef 5	Merkezi bölgede kontrollü otopark sisteminin oluşturulması.

6.2.4. KAMU VE SOSYAL ALTYAPI

6.2.4.1. SAĞLIK VE SOSYAL REFAH

AMAÇ 1	Herkes için sağlıklı yaşam ve refah.
Hedef 1	2033 yılına kadar Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri kurumlarının altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.

6.2.4.2. EĞİTİM

AMAÇ 1	Çağdaş okul altyapısı ile kapsayıcı, eşit ve kaliteli eğitimin sağlanması ve yaşam boyu öğrenme olanaklarının teşvik edilmesi.
Hedef 1	2033 yılına kadar okul öncesi eğitim kurumlarının altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.
Hedef 2	2033 yılına kadar ilköğretim ve alt ortaöğretim kurumlarının altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.
Hedef 3	2033 yılına kadar alt ortaöğretim kurumlarının altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.

6.2.4.3. KAMU YÖNETİMİ

AMAÇ 1	İdari altyapının geliştirilmesi.
Hedef 1	2033 yılına kadar idari kurumların altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.

6.2.4.4. KÜLTÜR, GENÇLİK VE SPOR

AMAÇ 1	Kültürel ve gençlik altyapısının geliştirilmesi ve kültürel ile gençlik faaliyetlerinin artırılması.
Hedef 1	2033 yılına kadar kültürel kurumların altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.

6.2.4.5. REKREASYON ALANLARI

AMAÇ 1	Rekreasyon altyapısının geliştirilmesi.
Hedef 1	2033 yılına kadar rekreasyon alanlarının altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.

6.2.4.6. TOPLULUK ALANLARI

AMAÇ 1	Topluluk alanlarının geliştirilmesi.
Hedef 1	2033 yılına kadar topluluk alanlarının altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.

6.2.4.7. AÇIK KAMUSAL ALANLAR

AMAÇ 1	Açık kamusal alanların geliştirilmesi.
Hedef 1	2033 yılına kadar açık kamusal alanların altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.

6.2.4.8. KAMU MEZARLIK ALANLARI

AMAÇ 1	Kamu mezarlık alanlarının geliştirilmesi.
Hedef 1	2033 yılına kadar kamu mezarlık alanlarının altyapı kapasitelerinin, Mekânsal Planlama Teknik Normlarının gerekliliklerine uygun şekilde artırılması.

6.2.5. ÇEVRE VE RİSKLİ ALANLAR

AMAÇ 1	Atık sular, atıklar ve tarımsal kimyasallardan kaynaklanan nehir ve su kaynakları kirliliğinin ortadan kaldırılması yoluyla belediyede su kalitesinin iyileştirilmesi.
Hedef 1	2028 yılı başına kadar nehir yatağı ve kıyılarının katı atıklardan temizlenmesi ve su akışları yakınındaki yasa dışı depolama alanlarının ortadan kaldırılması.
Hedef 2	2034 yılına kadar çiftçilerin eğitimi ve ekolojik tarım uygulamalarının teşvik edilmesi yoluyla pestisitlerin ve kimyasal gübrelerin aşırı kullanımının %30 oranında azaltılması.
Hedef 3	Topluhë Nehri'nin ve bazı temel özel kuyuların su kalitesinin düzenli olarak, en az üç ayda bir izlenmesinin gerçekleştirilmesi.
AMAÇ 2	Yerel atmosferik kirlilik kaynaklarının azaltılması yoluyla hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi.
Hedef 1	2027 yılı sonuna kadar PM10, PM2.5 partikülleri ve başlıca kirlenici gazların düzeyine ilişkin bir veri tabanı oluşturmak amacıyla en az bir hava kalitesi izleme yönteminin sağlanması; mobil istasyon veya periyodik ölçümler.
Hedef 2	2034 yılına kadar Mamuşa'daki hanelerde ısınma amacıyla kullanılan yakıtların kullanımının %50 oranında azaltılması ve daha temiz alternatiflerle değiştirilmesi.
Hedef 3	2027 yılı sonuna kadar açık alanda atıkların ve tarımsal artıkların yakılmasının tamamen yasaklanması.
AMAÇ 3	Belediyede toprak kalitesinin korunması ve geri kazandırılması; verimli tarım arazilerine odaklanılarak kirlenmenin önlenmesi, kirlenmiş alanların rehabilite edilmesi ve arazi kullanımının sürdürülebilir şekilde yönetilmesi.
Hedef 1	2028 yılına kadar belediye sınırları içerisindeki tüm yasa dışı atık depolama alanlarının belirlenmesi, iyileştirilmesi ve rekültive edilmesi.
Hedef 2	2028 yılı sonuna kadar Mamuşa'daki tarım arazilerinin kalitesine ilişkin kapsamlı bir çalışmanın yapılması; temsili numunelerde potansiyel kirlenmeye yönelik laboratuvar analizlerinin gerçekleştirilmesi, ağır metaller, kalıntı pestisitler vb. dâhil.
Hedef 3	2032 yılına kadar Topluhë Nehri ve çevresindeki araziler boyunca erozyon ve taşkınların önlenmesine yönelik özel bir projenin gerçekleştirilmesi ve tarım arazilerinin bozulmadan korunması.
AMAÇ 4	Mamuşa Belediyesinde yerel biyolojik çeşitliliğin ve doğal habitatların korunması ve geri kazandırılması; koruma ilkelerinin kırsal kalkınmaya entegre edilmesi.
Hedef 1	2028 yılına kadar Mamuşa'da Biyolojik Çeşitliliğin Korunmasına Yönelik Yerel Stratejinin hazırlanması ve onaylanması; korunması gereken temel alanların ve türlerin belirlenmesi ile bunların yönetimine yönelik öncelikli önlemlerin tanımlanması.
Hedef 2	2030 yılına kadar ağaçlandırma kampanyaları ve kamusal yeşil alanların oluşturulması yoluyla belediyede ağaçlar ve yeşil alanlarla kaplı yüzeyin en az %20 oranında artırılması.
Hedef 3	Hemen başlamak üzere, belediye sınırları içerisinde ağaç kesimi üzerinde sıkı bir denetimin uygulanması ve yasa dışı kesimlerin iki yıl içerisinde %80 oranında azaltılması.
Hedef 4	2028 yılına kadar belediye sınırları içerisinde Topluhë Nehri boyunca en az 5 km'lik bir koruma kuşağının oluşturulması; nehir ekosisteminin korunması amacıyla nehre çok yakın alanlarda yapılaşmanın ve yoğun tarımsal kullanımın yasaklanması.
AMAÇ 5	Doğal afetlere karşı koruma ve müdahale ile iklim değişikliklerine karşı dayanıklılığın artırılması.
Hedef 1	2028 yılı sonuna kadar taşkın, erozyon ve diğer doğal risklere maruz kalan alanların haritalanması ve belgelenmesi.
Hedef 2	2030 yılına kadar Topluhë Nehri yatağının düzenlenmesine yönelik projenin tamamlanması; temizlik, derinleştirme ve koruyucu duvarların inşası dâhil.
Hedef 3	2028 yılına kadar doğal afet vakalarının raporlanması ve kaydedilmesi için yerel düzeyde risk yönetim sistemine entegre edilmiş bir mekanizmanın oluşturulması.
Hedef 4	2030 yılına kadar Doğal Afet Risklerinin Yönetimine Yönelik Belediye Planının hazırlanması ve onaylanması.

6.2.6. KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRAS

AMAÇ 1	Kültürel ve doğal miras varlıklarının değerli bir bölgesel servet ve insanlığın ortak değeri olarak korunması, aktif konservasyonu ve/veya yeniden canlandırılması.
Hedef 1	Kültürel ve doğal mirasa ait korunan alanların konservasyonu/yeniden canlandırılması ile anıtların çağdaş kullanıma uygun şekilde restore edilmesi ve uyarlanması için, mesleki kurallar ve standartlara uygun entegre planlamanın yapılması.
Hedef 2	Kültürel ve doğal mirasın korunmasına yönelik belgeleme, bilgilendirme, tanıtım ve farkındalık artırma sisteminin oluşturulması; kültürel turizmin ve ekosistemin geliştirilmesine katkı sağlanması.
Hedef 3	Kültürel ve doğal miras varlıklarının ekolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik fayda sağlayacak şekilde korunması amacıyla bakım sisteminin oluşturulması ve sistematik yatırımların gerçekleştirilmesi.

6.2.7. YERLEŞİMLER

AMAÇ 1	Kentsel yerleşimin uyumlu şekilde geliştirilmesi.
Hedef 1	Kentsel alanda yatırımların ve hizmetlere erişimin dengelenmesi.
Hedef 2	Ayrıntılı düzenleme planlarının hazırlanması.
AMAÇ 2	Yaşam koşullarının ve altyapının iyileştirilmesi.
Hedef 1	Yol, içme suyu, kanalizasyon ve kamu aydınlatmasına erişimin artırılması.
Hedef 2	Yerleşim alanında çok işlevli merkezlerin geliştirilmesi.
AMAÇ 3	Ruhsatsız yapıların adil ve işlevsel şekilde yasallaştırılması.
Hedef 1	2034 yılına kadar tüm ruhsatsız yapıların tespit edilmesi ve konum ile işleve göre ayrıştırılmış Ruhsatsız Yapılar Sicilinin oluşturulması.
Hedef 2	2034 yılına kadar güvenlik, çevre ve mülkiyet esaslarına dayalı yasallaştırma kriterlerinin uygulanması.
AMAÇ 4	Yeni ruhsatsız yapılaşmanın önlenmesi.
Hedef 1	2034 yılına kadar denetim biriminin güçlendirilmesi ve etkili yaptırımların uygulanması.
Hedef 2	2034 yılına kadar inşaat ruhsatı verilmesi sürecinde şeffaflığın artırılması.
AMAÇ 5	Yasallaştırılan yapıların kentsel sisteme ve altyapıya entegre edilmesi.
Hedef 1	2034 yılına kadar yasallaştırılan yapılar için şehircilik planlarının güncellenmesi ve altyapı ağlarına yatırım yapılması.
AMAÇ 6	Dijitalleşme ve izleme.
Hedef 1	2034 yılına kadar yasallaştırma ve izleme için GIS sisteminin ve dijital platformun tam olarak işlevsel hale getirilmesi.
Hedef 2	2034 yılına kadar belediye bünyesinde Yasallaştırma ve Entegre Gelişim Biriminin oluşturulması.
AMAÇ 7	Toplulukların sürece dâhil edilmesi.
Hedef 1	2034 yılına kadar ruhsatsız yapıların bulunduğu alanların %100'ünde topluluğun planlama sürecine katılımının sağlanması.

6.2.8. İNFORMAL YERLEŞİMLER

AMAÇ 1	İnformal yerleşimin resmî planlama yapısına entegre edilmesi, sırasıyla informal barınmanın ortadan kaldırılması ve herkes için onurlu konut koşullarının sağlanması.
Hedef 1	2034 yılına kadar teknik ve yasal kriterlere göre tespit ve sınıflandırmanın yapılması.
Hedef 2	2034 yılına kadar kademeli entegrasyon için düzenleme planının hazırlanması.
AMAÇ 2	Etkilenen toplulukların sosyo-ekonomik koşullarının ve toplumsal kapsayıcılığının iyileştirilmesi ve informal yerleşimlerde sosyo-mekânsal eşitsizliklerin azaltılması.
Hedef 1	2034 yılına kadar ailelerin refah açısından eşit imkânlarla sahip olmasını sağlayacak şekilde temel altyapıya yatırım yapılması.
Hedef 2	Sakinlerin planlama ve karar alma süreçlerine aktif olarak dâhil edilmesi.
Hedef 3	2034 yılına kadar eski informal yerleşim sakinlerinin belediye danışma mekanizmalarında kendi temsilcilerine, resmî veya gayriresmî olarak, sahip olmalarının sağlanması.
AMAÇ 3	İnformal yerleşimin yasallaştırılması.
Hedef 1	2034 yılına kadar informal yerleşim kapsamında yer alan konut birimlerinin %100'ünün yasallaştırılması ve mülkiyet belgeleriyle donatılması.
Hedef 2	2034 yılına kadar mülkiyetin yasallaştırılması ve resmileştirilmesi için destek sağlanması.
AMAÇ 4	Rehabilite edilen alanların şehirle mekânsal ve altyapısal entegrasyonu.
Hedef 1	2034 yılına kadar Mamuşa'nın ilgili bölgelerine işlevsel ve estetik entegrasyonun sağlanması.
Hedef 2	2034 yılına kadar kamu altyapısının, yol ağı, içme suyu ve kanalizasyon şebekesinin yaygınlaştırılması.
Hedef 3	2034 yılına kadar çevresel altyapı kapsamında boşaltılan alanın çevresel rehabilitasyonunun yapılması.
Hedef 4	2034 yılına kadar hareketlilik kapsamında toplu taşıma bağlantısının sağlanması ve erişimin düzenlenmesi; kaldırımlar ve aydınlatma dâhil.

6.2.9. KONUT

AMAÇ 1	Kontrollü ve kompakt konut gelişiminin sağlanması.
Hedef 1	Konut alanlarının genişlemesinin mekânsal ve altyapısal açıdan uygun bölgelere yönlendirilmesi.
Hedef 2	KontROLSÜZ yatay yayılmanın önlenmesi.
Hedef 3	Mevcut konut alanının ayrıntılı planlama yoluyla konsolide edilmesi.
Hedef 4	Tarım arazilerinin korunması ve dağınık yapılaşmanın sınırlandırılması.
AMAÇ 2	Mevcut mahallelerde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi.
Hedef 1	Kanalizasyon, içme suyu, kamu aydınlatması ve yerel yol ağının iyileştirilmesi.
Hedef 2	Kamusal alanların, yeşil alanların ve rekreasyon bölgelerinin oluşturulması.
Hedef 3	Otoparkların, kaldırımların ve yayalar için güvenli erişimin sağlanması.
Hedef 4	Engelli bireyler için koşulların iyileştirilmesi.
AMAÇ 3	Uygun maliyetli ve sosyal konut.
Hedef 1	Sosyal ve uygun maliyetli konut ihtiyacının gerçek düzeyde belirlenmesi.
Hedef 2	Barınma ihtiyacı olan aileler ve bireyler için belediye kayıt sisteminin oluşturulması.
Hedef 3	Boş veya tamamlanmamış konut birimlerinin sosyal amaçlarla olası kullanımının değerlendirilmesi.
Hedef 4	Uygun maliyetli konut inşası için belediye arazisinin veya ortaklıkların sağlanması.

AMAÇ 4	Çevresel sürdürülebilirlik ve enerji verimliliği.
Hedef 1	Daha iyi enerji standartlarına sahip yapıların teşvik edilmesi.
Hedef 2	Isı yalıtımı, güneş panelleri ve sürdürülebilir malzemelerin kullanımının teşvik edilmesi.
Hedef 3	Konut yapılarında enerji tüketiminin azaltılması.
Hedef 4	Yapılı alanlar ile açık alanlar arasındaki dengenin iyileştirilmesi.

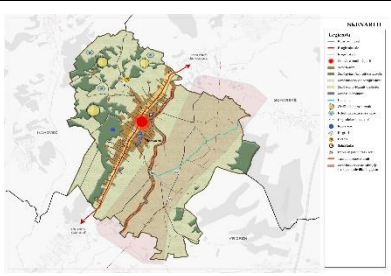
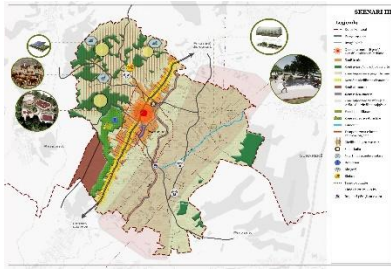
6.2.10. ARAZİ KULLANIMI

AMAÇ 1	Arazi kullanımının sürdürülebilir ve rasyonel şekilde yönetilmesi.
Hedef 1	Yapılaşma sınırlarının gerçek demografik projeksiyonlar ve konut ihtiyaçlarıyla uyumlaştırılması.
Hedef 2	Konut için planlanan alanların, özellikle gelişimin projeksiyonlara göre gerçekleşmediği bölgelerde, yeniden gözden geçirilmesi ve rasyonelleştirilmesi.
Hedef 3	Dağınık gelişimin önlenmesi ve daha kompakt kentsel gelişim biçimlerine yönlendirilmesi.
AMAÇ 2	Tarım arazisinin stratejik bir kalkınma kaynağı olarak korunması ve muhafaza edilmesi.
Hedef 1	Yüksek verimliliğe sahip tarım arazilerinin, kategoriler I-IV, kontrolsüz kentleşmeden sürekli olarak korunması.
Hedef 2	Yapılaşma genişlemelerinin daha düşük üretim kapasitesine sahip arazilere ve gerçek ihtiyaçlarla uyumlu olacak şekilde yönlendirilmesi.
Hedef 3	Tarımsal üretim verimliliğinin artırılması amacıyla tarım parsellerinin toplulaştırılmasının teşvik edilmesi.
AMAÇ 3	Yerleşimin konut kalitesinin ve mekânsal organizasyonunun iyileştirilmesi.
Hedef 1	Kamusal alanlara, yeşil alanlara ve rekreasyon alanlarına erişimi olan daha kaliteli ve daha sürdürülebilir konut bölgelerinin oluşturulması.
Hedef 2	Dağınık genişlemeye alternatif olarak mevcut kentsel alanlarda kontrollü yoğunlaşmanın teşvik edilmesi.
Hedef 3	Konut bölgelerinde altyapı ve hizmetlerin daha iyi geliştirilmesine yönelik standartların entegre edilmesi.
AMAÇ 4	Territoryal ölçekte ekonomik, altyapısal ve çevresel gelişimin dengelenmesi.
Hedef 1	Ticari ve ekonomik gelişim alanlarının, belediyenin tarımsal potansiyeliyle uyumlu şekilde planlanması.
Hedef 2	Yol altyapısının geliştirilmesinin, diğer arazi kullanım kategorileriyle uyumlaştırılması.
Hedef 3	Orman alanlarının korunması ve yeniden canlandırılması, ayrıca bozulma ve yangınlardan korunması.

6.3. MEKÂNSAL GELİŞİM KONSEPTİ

Mamuşa Belediyesi PZHK'si kapsamında, bölgesel, ekonomik, sosyal ve çevresel gelişime yönelik olası alternatiflerin analiz edilmesi amacıyla üç mekânsal senaryo değerlendirilmiştir. Senaryolar, gelişim yönlerinin ve arazi kullanımı, altyapı, doğal kaynaklar ile çevre kalitesi üzerindeki olası etkilerin değerlendirilmesi için bir araç olarak kullanılmıştır.

Her üç senaryo da, düz arazi yapısına sahip bir belediye olan Mamuşa'nın mekânsal gelişimine ilişkin genel bir ilkeye dayanmaktadır. Bu ilke, kompakt büyüme modelinin oluşturulmasını hedeflemektedir. Ancak 1. ve 3. senaryolar mekânsal olarak daha yaygın gelişmeleri teşvik ederken, 2. senaryo daha düşük yoğunluklu ve çevreyle daha uyumlu bir gelişimi desteklemektedir.

Senaryo	Gelişim konsepti	Çevresel etkiler
 I. Bütünleşik Mekânsal Senaryo	2013–2023 PZHK konseptine ve bölgenin işlevsel alanlara ayrılmasına dayanmaktadır: yerleşim alanı, tarım arazisi, tepelik/ormanlık alanlar ve ekonomik gelişim alanları. Mevcut altyapı etrafında kompakt gelişimi, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesini ve tarımın temel ekonomik sektör olarak geliştirilmesini amaçlamaktadır.	Yerel kaynakların rasyonel kullanımını mümkün kılmakta ve nehir, yollar ile ekonomik faaliyetler boyunca tampon bölgelerin oluşturulmasını içermektedir. Bununla birlikte, önceki belgeye dayanan bir senaryo olması nedeniyle, mevcut gelişmelere ve yeni mekânsal taleplere uyum sağlama konusunda sınırlılıklar taşımaktadır.
 II. Tarım, kırsal turizm ve çevresel korumaya odaklanan sürdürülebilir gelişim senaryosu	Çevrenin korunmasına yönelik dengeli ve odaklı bir yaklaşım benimsemekte; tarımı ve kırsal turizmi gelişimin temel dayanakları olarak belirlemektedir. Tarım arazilerinin sıkı şekilde korunmasını, kontrollü gelişimi, agro-turizmi ve su kaynakları ile orman alanlarının korunmasını öngörmektedir.	Çevreyle en uyumlu senaryodur; tarım arazilerinin, biyolojik çeşitliliğin ve ekolojik koridorların korunması üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Başlıca sınırlılığı, ekonomik gelişim hızının daha yavaş olması ve geleneksel sektörlere bağımlılığın daha yüksek düzeyde kalmasıyla ilişkilidir.
 III. Kompakt ve bağlantılı gelişim senaryosu	Ekonomik büyümeyi, çevrenin korunmasını ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesini birleştiren entegre bir gelişim modelini temsil etmektedir. Gelişim; tarım, hizmetler, ticaret, turizm ve yenilenebilir enerji yoluyla ekonomik çeşitlendirme sağlanarak, gelişim koridorları ve kentsel düğüm noktaları boyunca yönlendirilmektedir.	Ekonomik gelişim ile çevrenin korunması arasında denge sağlamaktadır. Bu denge; yeşil alanların, ekolojik koridorların, rekreasyon alanlarının, sürdürülebilir su yönetiminin ve atık yönetiminin entegre edilmesi yoluyla oluşturulmaktadır. Başlıca riskler, tarım arazileri üzerindeki potansiyel baskı ve kontrollü kurumsal yönetim ihtiyacı ile ilişkilidir.

Senaryoların avantaj ve eksikliklerinin değerlendirilmesine dayanarak, III. Senaryo daha sonraki gelişim için temel senaryo olarak belirlenmiştir.

6.3.1. MEVCUT ÇEVRESEL DURUMUN İLGİLİ UNSURLARI

Temel verilerin tartışılmasının amacı, Mamuşa Belediyesi Belediye Gelişim Planı'nın vizyonu, öncelikleri ve planın uygulanmasıyla hedeflenen gelişim etkileriyle ilişkili olarak çevresel durumun belirlenmesidir. Gelecekteki gelişmelerin potansiyel etkileri, planın uygulanması veya uygulanmaması durumunda ortaya çıkabilecek olası gelişim seyri açısından, mevcut/varsayılan nicel veya nitel göstergeler aracılığıyla değerlendirilmelidir.

Esasen belediyenin çevresel durumu; çevre üzerindeki belirli plan ve programların etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin Direktifin gereklerine uygun olarak, çevresel alıcıların tanımlanmasıyla karakterize edilmektedir. Bu alıcılar; biyolojik çeşitlilik, nüfus, halk sağlığı, fauna, flora, toprak, su, hava, iklim faktörleri, maddi varlıklar, mimari ve arkeolojik miras dâhil kültürel miras, peyzaj ve yukarıda belirtilen faktörler arasındaki etkileşimleri kapsamaktadır.

6.3.2. NÜFUS VE HALK SAĞLIĞI

Halk sağlığı üzerindeki etkiler; hava, su veya toprak gibi çevresel alıcılarla etkileşim sonucunda ortaya çıkan ve kirleticilerin su yoluyla taşınması ile insanlar ile temas etmesi aracılığıyla potansiyel risk oluşturduğu etkilerdir. Atık suların arıtılmaması, yasa dışı depolama alanlarının varlığı ve ısınma amacıyla katı yakıtların kullanılması, yaşam kalitesini ve nüfus sağlığını etkileyebilecek potansiyel faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Nüfus ve sağlıkla ilişkili çevresel etkiler

Aşağıda genel olarak sağlıkla ilişkili bazı etkiler belirlenmiştir:

- Kanalizasyon sistemi ve atık su arıtma sisteminin iyileştirilmesi;
- Yasa dışı depolama alanlarının ortadan kaldırılması ve atık toplama hizmeti kapsamının genişletilmesi;
- Yüzey sularının ve yeraltı sularının kirlilikten korunması;
- Yüksek bonitet değerine sahip tarım arazilerinin bozulmadan ve arazi kullanımındaki kontrolsüz değişikliklerden korunması;
- Tarımsal faaliyetlerde pestisitlerin ve kimyasal gübrelerin sürdürülebilir şekilde yönetilmesi;
- Enerji verimliliğinin artırılması ve çevre üzerinde yüksek etkisi olan yakıtların kullanımının azaltılması yoluyla hava kalitesinin iyileştirilmesi;
- Su akışları boyunca yeşil alanların ve ekolojik koridorların geliştirilmesi ve bakımının sağlanması;
- Taşkınardan korunmaya ve erozyon süreçlerinin azaltılmasına yönelik önlemlerin uygulanması;
- Özellikle hava, su ve toprak kalitesine ilişkin çevresel parametrelerin izlenmesinin iyileştirilmesi;
- Gelecekteki kentsel, ekonomik ve altyapısal gelişimlerin planlanmasında çevresel ve sağlıkla ilgili hususların entegre edilmesi.

6.3.3. BELEDİYENİN BAŞLICA DOĞAL ÖZELLİKLERİ VE ETKİLENEN ALANLAR

Önceki bölümlerde, Mamuşa Belediyesinin doğal özellikleri sunulmuştur. Bu özellikler; yüksek bonitet değerine sahip tarım arazileri, başlıca Toplluhë Nehri ve Tërn Nehri ile temsil edilen hidrografik ağ, yeraltı su kaynakları ile belediye sınırlarının çevresel kesimlerinde yer alan sınırlı ormanlık ve tepelik alanlardan oluşmaktadır. Bu kaynaklar, belediyenin ekonomik ve çevresel gelişiminin temel dayanağını oluşturmaktadır.

Mevcut durumun ve gelişim eğilimlerinin analizinden, tarım arazilerinin belediye sınırları içerisindeki en önemli ve aynı zamanda en hassas unsur olduğu sonucuna varılmaktadır. Yapılaşmanın genişlemesinden kaynaklanan baskı, parsellerin parçalanması ve arazi kullanımındaki değişiklikler, yüksek üretim değerine sahip alanların kademeli olarak azalması açısından risk oluşturmaktadır. Bu alanların korunması, belediyenin sürdürülebilir gelişimi ve uzun vadeli tarımsal üretim güvenliği açısından özel bir önem taşımaktadır.

Yüzey suları ve yeraltı su kaynakları da hassas çevresel bileşenlerdir. Toplluhë Nehri ve diğer su akışları; atık suların deşarjından, tarımsal faaliyetlerden ve atıkların kontrolsüz depolanmasından etkilenmektedir. Yeraltı suları ise belediye sınırlarının önemli bir bölümünde akiferlerin yüksek hassasiyeti nedeniyle kirlilik riskine maruz kalmaktadır.

Tepelik alanlardaki ormanlık alanlar ve doğal bitki örtüsü, sınırlı bir yayılıma sahip olmalarına rağmen, biyolojik çeşitliliğin korunması, ekolojik istikrarın sağlanması ve toprağın erozyon süreçlerinden korunması açısından önem taşımaktadır. Arazi kullanımındaki değişiklikler ve bitki örtüsünün bozulması, bu ekolojik işlevleri olumsuz yönde etkileyebilir.

Etkilenen alanların özel bir kategorisini, Toplluhë Nehri boyunca yer alan ve dönemsel taşkın riskiyle karşı karşıya kalan alanlar oluşturmaktadır. Bu alanlar, nehir ekosisteminin doğal işlevlerinin korunması, tarım arazilerinin muhafaza edilmesi ve yerleşim alanları ile altyapıya yönelik risklerin azaltılması açısından özel öneme sahiptir.

Genel olarak, Mamuşa Belediyesinin doğal özellikleri; tarım arazileri, su kaynakları ve kırsal peyzaj arasındaki yakın ilişkiyle karakterize edilmektedir. Bu unsurların korunması, sürdürülebilir mekânsal gelişim ve belediyenin çevresel değerlerinin muhafaza edilmesi için temel bir ön koşuldur.

6.3.4. BELEDİYE SINIRLARININ BÖLGELENDİRİLMESİ

Bölgesel özellikler, yerleşim yapısı, tarımsal potansiyel, doğal kaynaklar ve sürdürülebilir gelişim hedefleri esas alınarak, Mamuşa PZHK'si başlıca gelişim ve koruma alanlarını belirlemektedir.

YAPILAŞMA VE KENTSEL GELİŞİM ALANLARI

PZHK, kentsel gelişimi ağırlıklı olarak mevcut yerleşim yapısı içerisinde ve onun devamında yönlendirmekte; kompakt gelişimi, yapılaşmış alanların yoğunlaştırılmasını ve mevcut altyapının daha verimli kullanılmasını teşvik etmektedir. Yeni gelişimin, tarım arazileri üzerindeki kontrolsüz yayılmayı önlemek amacıyla, başlıca gelişim koridorları ve belirlenen kentsel düğüm noktaları boyunca yoğunlaştırılması planlanmaktadır.

TARIM ALANLARI

PZHK, yüksek bonitet değerine sahip alanların korunmasını, sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesini ve ekonomik kalkınma, gıda güvenliği ile çevrenin korunması amacıyla tarım arazilerinin başka kullanımlara dönüştürülmesinin sınırlandırılmasını öngörmektedir.

EKONOMİK ALANLAR

PZHK, yerel ekonominin tarım, ticaret, hizmetler ve diğer ekonomik faaliyetler aracılığıyla çeşitlendirilmesini mümkün kılmak amacıyla, başlıca gelişim koridoru boyunca ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesini öngörmektedir. Bu işlevlerin yerleştirilmesi, diğer arazi kullanımlarıyla oluşabilecek çatışmaların en aza indirilmesini ve daha yüksek işlevsel ve bölgesel verimliliğin sağlanmasını amaçlamaktadır.

REKREASYON ALANLARI VE KIRSAL TURİZM

PZHK, belediyenin kırsal peyzajına, geleneksel faaliyetlerine ve doğal kaynaklarına dayanarak kırsal turizmin ve agro-turizmin geliştirilmesini teşvik etmektedir. Uygun alanlarda rekreasyon faaliyetleri, konukevleri, turistik çiftlikler ve doğal çevre ile bölgenin kırsal karakteriyle bütünleşmiş diğer turizm gelişim biçimleri planlanmaktadır.

YEŞİL ALANLAR VE EKOLOJİK KORİDORLAR

PZHK, özellikle su akışları boyunca ve tepelik kesimlerde orman alanlarının, yeşil alanların ve ekolojik koridorların korunmasını ve geliştirilmesini öngörmektedir. Bu alanlar, biyolojik çeşitliliğin korunması, erozyondan korunma, hava kalitesinin iyileştirilmesi ve rekreasyon koşullarının oluşturulması açısından önemli bir role sahiptir. Doğal alanların yeni altyapısal ve kentsel gelişmelerle bağlantılandırılması yoluyla yeşil ağın güçlendirilmesi planlanmaktadır.

KORUYUCU İŞLEVLERİ OLAN ALANLAR

PZHK, nehirleri, taşkınlara maruz kalan alanları, su kaynaklarını ve doğal değerlere sahip bölgeleri çevrenin korunması açısından özel öneme sahip alanlar olarak ele almaktadır. Bu alanlarda, ekolojik işlevlerin korunması, doğal afet riskinin azaltılması ve belediyenin doğal kaynaklarının muhafaza edilmesi amacıyla gelişime yönelik sınırlamalar ve koruyucu önlemler öngörülmektedir.

6.3.5. FİZİKSEL ÇEVREYLE İLİŞKİLİ ÇEVRESEL KONULAR

Gelecekteki gelişmeler, bölgenin çevresel kapasiteleriyle uyumlu hale getirilmeli; tarım arazileri, su kaynakları ve doğal risklere maruz kalan alanlar üzerindeki baskıdan kaçınılmalıdır.

- Toplluhë Nehri ve diğer su akışları boyunca taşkınlara maruz kalan alanların belirlenmesi ve korunması;
- Toprağın erozyon süreçlerinden ve bozulmadan korunmasına yönelik önlemlerin öngörülmesi;
- Yüksek bonitet değerine sahip tarım arazilerinin başka kullanımlara dönüştürülmesinden korunması;
- Yüzey sularının ve yeraltı sularının atık sulardan, atıklardan ve tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan kirlilikten korunması;
- Atıkların sürdürülebilir şekilde yönetilmesi ve yasa dışı depolama alanlarının ortadan kaldırılması;
- Su akışları boyunca ve doğal bitki örtüsüne sahip alanlarda ekolojik koridorların korunması;
- Altyapı ve gelişim projelerinde doğal risklere karşı koruma önlemlerinin entegre edilmesi.

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK, FLORA VE FAUNA İLE İLİŞKİLİ ÇEVRESEL KONULAR

- Su akışları boyunca doğal habitatların ve ekolojik koridorların korunması;
- Orman alanlarının ve doğal bitki örtüsünün bozulmasının önlenmesi;
- Doğal habitatların parçalanmasına neden olabilecek müdahalelerin sınırlandırılması;
- Altyapı ve gelişim projelerinde biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik önlemlerin entegre edilmesi;
- Ekolojik ve peyzaj işlevlerinin iyileştirilmesi amacıyla ağaçlandırmanın ve yeşil alanların artırılmasının teşvik edilmesi.

ARAZİ KULLANIM PLANLAMASI VE HİZMETLERİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN KONULAR

- Yüksek bonitet değerine sahip tarım arazilerinde gelişimin genişlemesinin sınırlandırılması;
- Yeşil alanların ve ekolojik koridorların korunması ve artırılması;
- Yeni gelişmelerin altyapısal ve çevresel kapasitelerle uyumlaştırılması;
- Kentsel, ekonomik ve altyapısal gelişmelerin planlanması sırasında çevresel kriterlerin uygulanması.

FİZİKSEL ÇEVREDEKİ DOĞAL RİSKLER

Mamuşa Belediyesi sınırları içerisindeki başlıca doğal risk, Toplluhë Nehri boyunca meydana gelebilecek taşkınlara ilişkilidir, ayrıca bölgenin belirli kesimlerinde erozyon süreçlerine karşı hassasiyet görülmektedir. Belediye aynı zamanda VII MCS kategorisinde sismik risk taşıyan bir bölgede yer almaktadır.

6.3.6. YAPILI ÇEVRE VE KÜLTÜR

HAVA KALİTESİ

Hava kalitesinin değerlendirilmesi, yerel bir izleme istasyonunun bulunmaması nedeniyle sınırlıdır. Bu nedenle hava kalitesi, Prizren’de bulunan en yakın izleme istasyonunun verilerine dayanmaktadır. Genel olarak belediye, hava kirliliğine neden olan büyük sanayi kaynaklarıyla karakterize edilmemekte olup, başlıca baskılar nüfusun günlük faaliyetleri ve bireysel ısıtma sistemleriyle ilişkilidir.

Genel olarak, hava kalitesi üzerinde etkisi olan bazı faktörler aşağıda sıralanmaktadır:

- Karayolu trafiği ve araçlardan kaynaklanan emisyonlar;
- Kış sezonunda ısınma amacıyla odun kullanımının baskın olması;
- Belirli durumlarda kömür ve diğer yakıt türlerinin kullanılması;
- Atıkların ve biyokütlenin kontrolsüz şekilde yakılması;
- İnşaat faaliyetleri ve taşımacılıktan kaynaklanan toz emisyonları.

Prizren istasyonundan elde edilen izleme verileri, son yıllarda PM10, PM2.5, NO₂, SO₂, CO ve O₃ konsantrasyonlarının yürürlükteki mevzuatta belirlenen sınır değerlerin altında kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte, ısınma amacıyla katı yakıtların kullanılması ve yerel izlemenin bulunmaması, hava kalitesinin korunması açısından sürekli dikkat gerektiren faktörlerdir.

Hava kalitesinin iyileştirilmesi; çevresel parametrelerin daha gelişmiş şekilde izlenmesini, daha verimli ısınma biçimlerinin teşvik edilmesini, yeşil alanların artırılmasını ve ulaşım sektörü ile diğer antropojenik faaliyetlerden kaynaklanan emisyonların azaltılmasına yönelik önlemlerin uygulanmasını gerektirmektedir. Ayrıca, gelecekteki gelişimlerde yeşil koridorların ve yeşillendirilmiş kamusal alanların entegre edilmesi, belediyede çevresel koşulların ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi açısından önemli bir mekanizma oluşturmaktadır.

GÜRÜLTÜ

Mamuşa Belediyesinde akustik kirlilik ağırlıklı olarak karayolu trafiği, yerel ekonomik faaliyetler ve tarımsal mekanizasyon kullanımıyla ilişkilidir. Belediyenin çoğunlukla kırsal karaktere sahip olması ve ağır sanayinin bulunmaması nedeniyle, geniş bölgesel etkiye sahip büyük gürültü kaynakları tespit edilmemektedir.

Hâlihazırda belediyede gürültü izleme sistemi ve akustik emisyon düzeylerine ilişkin yapılandırılmış veriler bulunmamaktadır. Ölçüm sistemlerinin eksikliği, gürültü emisyonlarının doğru şekilde değerlendirilmesinde bir zorluk oluşturmaktadır. Çevresel gürültüye ilişkin Avrupa Direktifi, yerel makamların kendi yerel çevrelerindeki gürültü düzeylerini değerlendirmesini, ortak gürültü göstergelerini yerine getirmesini ve çevresel gürültünün zararlı etkilerini önlemek veya azaltmak amacıyla eylem planları hazırlamasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, aşağıdaki alanlarda gürültünün azaltılmasını temel hedef olarak belirleyen stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir:

- Trafik yoğunluğunun azaltılması;
- Ağır yük taşıtlarının oranının azaltılması;
- Hızların düşürülmesi;
- Toplu taşımanın ve ağır yük taşıtlarının yenilenmesi;

- Yol yüzeylerinin değiştirilmesi vb.;
- Gürültünün değerlendirilmesi;
- Ses yalıtımlı pencereler;
- Gürültü yayan faaliyetler/kaynaklar için düzenlemelerin ve standartların oluşturulması;
- Gürültü düzeyi ölçüm sistemlerine yatırım yapılması.

SU KAYNAKLARI

Belediye sınırlarının tarımsal karakteri ve nüfusun yeraltı sularına olan bağımlılığı dikkate alındığında, su kaynakları belediyenin en önemli doğal kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, yüzey suları ve yeraltı sularının kalitesine ilişkin tam ve sürekli verilerin bulunmaması nedeniyle mevcut durumlarının değerlendirilmesi güçlük arz etmektedir.

Topluhë Nehri yüzey suyu kalitesinin izlenmesine yönelik devlet izleme ağına dâhil olmasına rağmen, belediye sınırlarına ilişkin mevcut veriler sınırlıdır ve su kütlelerinin ekolojik ve kimyasal durumunun ayrıntılı şekilde değerlendirilmesine imkân vermemektedir. Bu nedenle, atık sular, tarımsal faaliyetler ve diğer potansiyel kirlilik kaynaklarından kaynaklanan gerçek etki düzeyi konusunda belirsizlik bulunmaktadır.

Özel önem taşıyan konulardan biri, belediyede su temininin başlıca kaynağı olan yeraltı sularının korunmasıdır. Belediye sınırlarının önemli bölümleri akiferlerin kirlenmesine karşı yüksek hassasiyetle karakterize edildiğinden, sistematik izlemenin bulunmaması çevresel riskin değerlendirilmesi ve koruyucu önlemlerin planlanması açısından önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, başlıca zorluk yalnızca potansiyel kirlilik kaynaklarıyla değil, aynı zamanda su kaynaklarının gerçek durumuna ilişkin yeterli bilginin bulunmamasıyla da ilişkilidir.

GÜNEŞ ENERJİSİ ÜRETİMİ

Mamuşa Belediyesi PZHK'si, sürdürülebilir gelişimin ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılmasının bir parçası olarak yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmektedir. Gelişim senaryoları kapsamında güneş enerjisi, enerji verimliliğinin artırılması ve geleneksel enerji kaynaklarına bağımlılığın azaltılması açısından potansiyel taşıyan alternatiflerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Güneş enerjisi üretimi için somut olarak belirlenmiş alanlara rastlanmamaktadır. Bununla birlikte, bu tür kapasitelerin yerleştirilmesi, belediyenin tarım arazilerinin, peyzajının ve doğal kaynaklarının korunmasına yönelik kriterlerle uyumlu hale getirilmelidir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimine yönelik somut projelerin planlanması durumunda, arazi kullanımı, biyolojik çeşitlilik ve bölgenin kırsal karakteri üzerindeki olası etkilerin önlenmesi amacıyla, bu projelerin ilgili çevresel değerlendirmelere tabi tutulması önerilmektedir.

7. İLKELER, HEDEFLER VE ÇEVRESEL KRİTERLER

7.1. SÇD HEDEFLERİ

SÇD'nin amacı esas alınarak, Mamuşa Belediyesi PZHK'sinin çevre koruma amacıyla da örtüşen SÇD çevresel hedefleri belirlenmiştir. Çevresel hedefler, diğer düzeylerdeki planlar için de aynı şekilde geçerlidir. Ayrıca bu hedefler; ulusal çevre politikaları ve stratejileri, Kosova Mekânsal Planı ve ilgili sektörlerin yaklaşımlarıyla uyumlu olarak oluşturulmuştur. Her hedef için, hedefin gerçekleştirilmemesi durumunda, yani çevresel zararın azaltılması, ortadan kaldırılması veya önlenmesine yönelik önlemlerin alınmaması hâlinde, Planın çevre üzerindeki olası etkileri listelenmiştir.

Önem derecelerine göre hedefler, birincil veya küresel hedefler ile yerel hedefler olarak ayrılabilir.

Değerlendirme, aşağıda listelenen her bir Çevresel Hedef için gerçekleştirilmektedir:

Çevresel Hedef 1 (OM1) – Hava:

Sera gazı emisyonlarının azaltılması; örneğin bisiklet kullanımının teşvik edilmesi ve Avrupa Birliği standartlarının karşılanması.

Çevresel Hedef 2 (OM2) – Su:

Su kalitesinin iyileştirilmesi ve korunması; insan faaliyetlerinin bölge üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması, sınırlandırılması ve önlenmesi; su depolama kapasitesinin iyileştirilmesi ve korunması; gereksiz su kullanımının en aza indirilmesi.

Çevresel Hedef 3 (OM3) – Toprak:

Toprağın korunması, sürdürülebilir kullanımı ve yönetimi; toprak erozyonunun önlenmesi; toprağın, meraların üretim kapasitesinin korunması.

Çevresel Hedef 4 (OM4) – Biyolojik Çeşitlilik:

Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir şekilde yönetilmesi; ekosistemlerin korunması amacıyla organik türlerin ve habitatların muhafaza edilmesi; özellikle nadir ve tehdit altındaki endemik ve endemorelikt türlerin korunması.

Çevresel Hedef 5 (OM5) – Ormanlar:

Orman ekosisteminin kendini yenileme kapasitesinin güvence altına alınması ve iklim değişikliği etkilerinin azaltılması amacıyla ormanların sürdürülebilir yönetimi.

Çevresel Hedef 6 (OM6) – Peyzaj ve Ekosistemler:

İnsan faaliyetlerinden etkilenen ekosistemlerin ve peyzajların yeniden canlandırılması; peyzajın ayırt edici özelliklerinin ve görünümünün korunması; yerel gelenekler dâhil olmak üzere kültürel, tarihî ve mimari mirasın korunması.

Çevresel Hedef 7 (OM7) – İklim Değişiklikleri:

İklim değişikliğine katkıda bulunmayacak altyapının inşa edilmesi; kentsel hareketliliğin, bisiklet kullanımının ve yaya ulaşımının teşvik edilmesi yoluyla sera gazı emisyonlarının azaltılması.

Çevresel Hedef 8 (OM8) – Kültürel Miras:

Yerel gelenekler dâhil olmak üzere kültürel, tarihî ve mimari mirasın konservasyonu, restorasyonu ve korunması.

Çevresel Hedef 9 (OM9) – Sağlık:

İnsan nüfusunun sağlığının iyileştirilmesi; sosyal ve ekonomik gelişimin çevre ve doğal kaynaklarla uyumlu şekilde güvence altına alınması; doğal risklere maruz kalmanın azaltılması.

Çevresel Hedef 10 (OM10) – Sosyo-ekonomik:

Çevre koruma hedefleriyle uyumlu olarak topluluğun sosyal ve ekonomik refahının iyileştirilmesi; sürdürülebilir projelerin ve politikaların geliştirilmesi, topluluğun doğal kaynaklardan elde ettiği faydaların artırılması ve üretim ile tüketimde çevresel teknolojilerin kullanımının teşvik edilmesi.

Yukarıda belirtilen hedefler, belediyede yaşam kalitesinin iyileştirilmesini amaçlamaktadır; güvenliğin artırılması, aktif yaşam tarzı için olanakların sunulması, yeşil alanların artırılması, hava kalitesinin iyileştirilmesi vb. Bu hedefler, planın stratejik hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacak somut operasyonel eylemlerle desteklenmelidir.

Bunun yanında, PZHK geniş ölçekte kabul gören bazı gelişim ilkelerini ve modellerini uygulamalıdır. Bunlardan biri de Yerindenlik İlkesidir. Bu ilke; kamu, altyapı, sosyal ve çevresel hizmetlerin vatandaşla mümkün olduğunca yakın sunulmasını esas almakta olup, yaşam kalitesinin artırılmasına, hizmetlere erişim maliyetlerinin azaltılmasına ve sürdürülebilir bölgesel gelişimin teşvik edilmesine doğrudan katkı sağlamaktadır.

7.2. BELEDİYE GELİŞİMİNİ SINIRLAYAN ÇEVRESEL İLKELER, HEDEFLER VE KRİTERLER

Bu bölüm, PZHK'nin hazırlanması kapsamında sürdürülebilir mekânsal planlamaya yönelik ilkeleri, stratejik hedefleri ve operasyonel eylemleri ortaya koymaktadır. Ayrıca, belediyenin farklı yerleşimlerinde ve şehrin belirli bölümlerinde belediye gelişimini sınırlayan çevresel kriterler de sunulmaktadır.

Mekânsal planlamanın genel ilkeleri

Mekânsal planlamaya ilişkin genel ilkeler, uluslararası deneyimlere dayanan kurallar bütünüdür ve kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Sürdürülebilir gelişimin teşvik edilmesi;
2. Doğal çevre üzerindeki zararlı etkilerin önlenmesi;
3. Doğal, peyzaj, flora ve fauna özelliklerinin korunması;
4. Ekolojik açıdan sağlıklı gelişimin sağlanması, habitatların korunmasını ve habitatlar arasındaki bağlantının güvence altına alınmasını temin etmek amacıyla ekolojik koridorların korunması;
5. Önleyici tedbirlerin alınması ve doğal çevrelerin yenilenmesi;
6. “Kirleten öder” veya “kullanan öder” gibi ilkelerin dâhil edilmesi;
7. Çevrenin korunması için en iyi teknik ve yöntemlerin kullanılması;
8. Asgari etki, kirliliksiz yapılaşma ve alan hazırlığı esas alınarak mevcut en iyi teknolojinin kullanılması;
9. Kamuoyunun bilgilendirilmesi, toplumun karar alma süreçlerine dâhil edilmesi ve kamunun bilgiye erişiminin sağlanması;
10. Uluslararası iş birliği.

PZHK'nin hazırlanması kapsamında yukarıdaki ilkeler, aşağıdaki önceliklere dönüştürülmektedir:

- Yayılmadan önce yoğunlaşma – bu, yerleşimlerde arazinin daha etkin kullanılmasını ve bazı yerleşimlerin planlanan sınırların ötesine yayılmasının yavaşlatılmasını amaçlamaktadır;
- Yerleşimlerin tutarlı gelişiminin yapılandırılması ve yeniden yapılandırılması – bu, başlıca olarak arazinin daha etkin kullanımını sağlamayı hedeflemektedir;
- Yerleşim yapısı içerisinde yeni yolların oluşturulması – yerleşimler ve komşu belediyeler arasındaki erişim, gelişimin yönlendirilmesinde önemli bir faktördür;
- Tarım arazilerinin rehabilitasyonu;
- Mevcut ormanların yeniden geliştirilmesi ve yeni ağaçlandırmaların yapılması;
- Kültürel, tarihî ve doğal mirasın korunması;
- Yerleşimlerde faaliyet ve kullanım çeşitliliğinin korunması;
- Koşulların uygun olduğu alanlarda konut bölgelerinin genişletilmesi.

7.3. STRATEJİK AMAÇLAR

Önem derecelerine göre hedefler, küresel hedefler ve yerel düzeydeki hedefler olarak ayrılabilir. Bu planla bağlantılı geniş kapsamlı değerlendirmenin başlıca hedefleri şu şekilde tanımlanabilir:

- Tüm aktörlerin bilgi edinme, dinlenme, etki etme ve kendi yaşamları ile gelecekleri üzerinde etkisi olan karar alma süreçlerinin parçası olma hakkına sahip olduğu iyileştirilmiş bir gelişimin sağlanması. Bu belgenin geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde nitelikli katılımın sağlanması küresel amaçlardan biridir;
- Sürdürülebilir, hızlı ve yoğun gelişimin sağlanması ve sosyo-ekonomik yapıdaki değişimlerin belediye sınırları içerisinde dengeli gelişimi kapsamayı;
- İstihdamda sürekli artışın sağlanması, yoksulluğun ortadan kaldırılması, hastalıklarla mücadele edilmesi, sağlığın iyileştirilmesi ve çocuk ölümlerinin azaltılması için gerekli koşulların oluşturulması. Bu süreç, sosyo-ekonomik yapıdaki değişimin temel amaçlarını sağlayacak standartlara, ekonominin dinamik gelişimine, yaşam düzeyinin yükseltilmesine ve özel sektörün sosyo-ekonomik gelişimdeki rolünün güçlendirilmesine dayanmalıdır;
- Güvenliğin tüm boyutlarda sürekli artırılması; temel eğitim güvenliği, sosyal ve fiziksel güvenlik, çevresel güvenlik vb.;
- Gelişim için küresel ortaklığın geliştirilmesi.

Yukarıda belirtilen stratejik amaçlar, tüm ilgili aktörler için kapsayıcı katılımı ve bilgi edinme hakkını güvence altına almayı; onların karar alma sürecini etkileyebilmelerini ve kendi geleceklerinin belirlenmesinde aktif rol üstlenmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Odak noktası, sürdürülebilir ekonomik gelişim ile sosyal ve ekonomik yapıdaki değişimlerin sağlanmasıdır. Bu kapsamda, tüm sakinler için sürdürülebilir ve adil bir gelecek sağlamak amacıyla belediye düzeyinde dengeli gelişim öngörülmektedir.

Amaçlar, temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik koşulların oluşturulması, gerekli hizmetlere ve kaynaklara eşit erişimin güvence altına alınması çabasıyla hazırlanmıştır. Ayrıca, huzurlu ve güvenli bir ortamın sağlanması amacıyla temel eğitimin, sosyal ve fiziksel güvenliğin ve çevre güvenliğinin temin edilmesine yönelik çabaları da içermektedir.

PZHK, Mamuşa Belediyesi sınırlarının gelişimi için kompakt ve bağlantılı gelişim konseptine dayanan bütüncül bir yaklaşım öngörmektedir. Belge, ekonomik gelişim, altyapının iyileştirilmesi, tarım arazilerinin korunması ve çevresel değerlerin muhafaza edilmesine yönelik ihtiyaçları uyumlaştırarak, tüm belediye sınırları için mekânsal gelişimin kriterlerini, yoğunluklarını, standartlarını ve yönelimlerini belirlemektedir.

PZHK'nin belediye genelinde gelişim için genel bir strateji ve ortak standartlar belirlemeye odaklanması nedeniyle, bu aşamada, konut alanına ilişkin gerekli ayrıntıları belirleyen Ayrıntılı Düzenleme Planları hazırlanır. Bu planlar; arazi kullanımı, yapılaşma yoğunluğu, mimari özellikler ve konut alanlarının planlı gelişimi için gerekli diğer hususlara ilişkin ayrıntılı yönlendirmeler ve kuralları sunar.

PZHK, mülkiyet yönetimi kavramını tüm mülk sahipleri için ayırım gözetmeksizin adil ve eşit bir şekilde gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda yeni yapılaşma alanları, sanayi ve yeşil alanlar ile altyapı gelişiminin tüm boyutları yer almaktadır. Bununla birlikte, analizimize göre, bu alanlara ilişkin ayrıntılı tanımlamaların eksikliği, özellikle bunların hayvan geçiş koridorları ve doğal ekosistemler üzerindeki etkileri bakımından zorluk oluşturmaktadır. Hayvanların doğal hareketliliğinin sağlanması ve bitki türlerinin bir

habitatın diğerine korunması için önlemlerin alınıp alınmadığı; ayrıca ağaçlandırma, yeniden ağaçlandırma, yeşil alanların ve rekreasyon bölgelerinin oluşturulması konularının ele alınıp alınmadığı değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, belirlenen stratejik amaçların gerçekleştirilmesi için, PZHK’de de öngörüldüğü üzere, kompakt ve bağlantılı gelişim konseptine dayanarak sürdürülebilir mekânsal gelişim ilkelerinin uygulanması gerekmektedir. Kompakt gelişim, mevcut altyapının daha verimli kullanılmasını sağlar, yapılaşma alanlarının kontrolsüz genişleme ihtiyacını azaltır ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı düşürür.

Özetle, plan kapsamında çevrenin korunmasına yönelik hedefler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Atık yönetim sisteminin iyileştirilmesi ve yasa dışı depolama alanlarının ortadan kaldırılması;
- Yüzey sularının ve yeraltı sularının kirlilikten korunması;
- Atık suların yönetimi ve arıtılmasının iyileştirilmesi;
- Yüksek bonitet değerine sahip tarım arazilerinin korunması ve bozulmalarının önlenmesi;
- Tarımda pestisitlerin ve kimyasal gübrelerin kullanımının sürdürülebilir şekilde yönetilmesi;
- Hava kalitesinin iyileştirilmesi ve bireysel ısınma ile trafikten kaynaklanan emisyonların azaltılması;
- Enerji verimliliğinin artırılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesi;
- Yeşil alanların, ekolojik koridorların ve doğal habitatların korunması ve geliştirilmesi;
- Biyolojik çeşitliliğin ve su akışları ile orman alanlarıyla bağlantılı ekosistemlerin korunması;
- Taşkınlardan korunma ve erozyon süreçlerinin azaltılması;
- Kültürel, tarihî ve peyzaj değerlerinin korunması ve tanıtılması;
- Özellikle hava, su ve toprak kalitesine ilişkin çevresel parametrelerin izlenmesinin iyileştirilmesi;
- Bölgenin sürdürülebilir gelişimini sağlamak amacıyla gelecekteki kentsel, ekonomik ve altyapısal gelişimlere çevresel kriterlerin entegre edilmesi.

GELİŞİM STRATEJİSİNİN GÜÇLÜ YÖNLERİ

Stratejinin merkezinde, ekonomik gelişim, çevrenin korunması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi arasındaki dengeyi dikkate alan kompakt ve bağlantılı gelişim konsepti yer almaktadır. Strateji, belediyenin mevcut potansiyellerine; tarımsal kaynaklara, coğrafi konuma, kırsal kimliğe ve gelişim kapasitelerine dayanmaktadır.

Plan, sürdürülebilir uygulamanın sağlanması amacıyla somut eylem planlarıyla bağlantılı açık stratejiler belirlemektedir. Ayrıca, ilgili tarafların geniş katılımını teşvik etmekte ve kamu istişareleri sürecinde açık ve kapsayıcı bir yaklaşım kullanmaktadır. Bu süreçte toplumun karşılaştığı zorluklar ve bu zorluklara yanıt verme yöntemleri belirlenmekte; taraflar arasındaki diyalog desteklenmekte ve yapılandırılmakta, uzlaşmaya dayalı çözümlerin bulunmasına yardımcı olunmaktadır.

Planlama stratejisi, önceliklerin belirlenmesine yardımcı olan ve kurumsal ile karar alma düzeyindeki yanıt kapasitesini iyileştiren bir değişim yönetimi aracı olarak hizmet edecektir.

Hizmetlerin artırılması/genişletilmesi ihtiyacı açısından plan:

- Hizmet ve kaynak talebinin belirlenmesine yardımcı olur;
- Sosyal, çevresel, ekonomik, kurumsal ve kültürel boyutları entegre eder;
- Yaşam kalitesine değer katan somut ve somut olmayan kültürel varlıkları tanır;
- Yeni eğilimler ve yaratıcı potansiyel için olanaklar oluşturur;
- Çevresel konuları şehrin sürdürülebilir gelişiminin önceliği olarak belirler;
- Sürdürülebilir tarım, kırsal kalkınma, yenilenebilir enerji ve bölgesel yönetim modellerinin geliştirilmesi için bir platform görevi görür;
- Olası doğal afetlere karşı yetkililerin hızlı yanıt verebilmesini sağlayan esnek araçlar sunar.

7.4. ÇEVRENİN İYİLEŞTİRİLMESİ, KALİTE, HİZMET SUNUMU VE ENERJİ VERİMLİLİĞİ

Geçmişte belediyelerin gelişim stratejileri, çevre konularını çoğunlukla stratejilere ek bir unsur olarak ele alma eğilimindeydi ve günümüzde sahip oldukları önem düzeyinde değerlendirmemekteydi. Bu stratejik çevresel değerlendirme, plan stratejisinin kentsel üretim ve tüketimin kentsel alan sınırlarının ötesindeki etkilerini, yeşil alanlar, verimli topraklar, nehirler, biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği vb. üzerindeki etkilerin en aza indirilmesini ne ölçüde dikkate aldığını değerlendirmektedir.

Planın çevresel performansını iyileştirmek amacıyla özellikle üç alanda konuları ele alması ve stratejiler geliştirmesi önemlidir:

- Çevre kalitesi
- Hizmet sunum kalitesi
- Enerji verimliliği

Bu üç alanla ilgili olarak, özellikle çevre kalitesi vurgulanarak, belediyenin çevresinin korunması amacıyla uyulması gereken kriterler belirlenmektedir.

GÜÇLÜ ÇEVRESEL KRİTERLER

Bu kriterler, bölgenin gelişimi sırasında özel koruma gerektiren alanları ve kaynakları belirlemektedir.

(I) Özel çevresel hassasiyete sahip alanlar şunları kapsamaktadır:

- Yüzey suyu ve yeraltı suyu kaynakları;
- Yüksek bonitet değerine sahip tarım arazileri;
- Orman alanları ve doğal bitki örtüsüne sahip bölgeler;
- Su akışları boyunca uzanan ekolojik koridorlar.

Bu alanlarda gelişimler, söz konusu alanların bozulmasına neden olabilecek etkilerden kaçınılacak şekilde planlanmalıdır.

(II) Gelişim için sınırlamalara sahip alanlar şunları kapsamaktadır:

- • Nehir yatakları ve bunlar boyunca uzanan koruma alanları;
- • Taşkınlar maruz kalan alanlar;
- • Erozyon süreçlerine karşı hassas alanlar;
- • Yüksek üretim değerine sahip tarım arazileri.

Nehir yataklarında veya nehir yataklarına yakın alanlarda yapılaşmaya izin verilmez; çünkü bu yapılar taşkın alanında bulunabilir, nadiren gerçekleşse bile taşkın riskine maruz kalabilir, kıyı erozyonuna neden olabilir ve su sisteminin hidrolojik rejimini olumsuz etkileyebilir.

Tarım arazileri, tarımsal üretim açısından önemlidir. Bu nedenle, plansız müdahaleler ve sürdürülebilir olmayan tarımsal uygulamalar, yeraltı su kaynaklarında ciddi kirliliğe ve toprağın bozulmasına yol açma riski taşımaktadır.

Benzer şekilde, erozyon süreçlerine karşı hassas bölgelerde yapılaşmaya izin verilmez; bu alanlar sürekli bir kamu riski oluşturmaktadır. Plan, “doğal risklerden korunmaya yönelik planlanan haritayı” içermektedir.

(III) Mevcut çevresel baskılara sahip alanlar

Mamuşa Belediyesi sınırları içerisinde çevresel “hot-spot” olarak sınıflandırılan endüstriyel yerleşimler veya geniş ölçekli bozulmuş alanlar tespit edilmemektedir. Bununla birlikte, belediye sınırları içerisinde tespit edilen yasa dışı depolama alanları, atıkların kontrolsüz depolanmasına maruz kalan bölgeler ve atık su deşarjlarından etkilenen su akışlarının bazı kesimleri, izleme ve rehabilitasyon önlemleri gerektiren alanlar olarak değerlendirilmektedir.

8. OLASI ÇEVRESEL ETKİLER VE BUNLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK ÖNLEMLER

8.1. ETKİLERİN DERECESİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK METODOLOJİ

Etkilerin derecesine ilişkin özelliklerin öngörülmesi amacıyla; basit gözlemler, fiziksel gösterimler, nicel bilgiler vb. dâhil olmak üzere çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Çevresel etkilerin belirlenmesi; kontrol listeleri, matrisler, ağlar ve diyagramlar, CBS/GIS ve mesleki değerlendirmeleri içeren yöntemler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Çevre üzerindeki etkilerin tanımlanmasından önce, plana göre öngörülen tüm gelişmeler analiz edilmiştir. Mamuşa Belediyesi Belediye Gelişim Planı'nın Stratejik Çevresel Değerlendirmesi hazırlanırken, özellikle aşağıdaki çevresel bileşenler dikkate alınmıştır:

Aşağıdaki unsurlara ilişkin etkilerin/değişikliklerin belirlenmesi:		
Su	Yüzeysel	Toksik, inorganik, organik vb. maddelerin deşarjı
	Yeraltı	Yeraltı sularına doğru sızmalar
Hava		Hava kalitesini etkileyen atmosfere salımlar
İklim		Sera gazı emisyonları
Toprak		Erozyon ve sedimentasyon
Gürültü		Olası gürültü emisyonları
Flora, fauna ve habitat		Önerilen gelişmelerin flora, fauna ve habitatların bozulması üzerindeki etkileri
Peyzaj		Arazi kullanım biçiminde köklü değişiklikler; örneğin ormansızlaşma, kentleşme vb.
Atıklar		Depolama, yakma ve geri dönüşüm
Doğal ve kültürel miras değerleri		Önerilen faaliyetlerden zarar görebilecek varlıklar

Tablo 3 SÇD raporunda öngörülen çevresel bileşenler

Mamuşa Belediye Gelişim Planı'nın çevresel etkilerinin değerlendirilmesi, stratejik çevresel değerlendirme için uluslararası düzeyde önerilen yaklaşımlara uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, planda önerilen gelişmelerin olası çevresel etkilerini belirlemeyi, analiz etmeyi ve değerlendirmeyi hedefleyen bir metodoloji kullanılmıştır.

8.2. GÖSTERGELERİN BELİRLENMESİ VE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Çevresel göstergeler; planlanan gelişmelerin toprak, su, hava, biyolojik çeşitlilik, iklim, atıklar, gürültü, peyzaj ve kültürel miras üzerindeki farklı etkilerini değerlendirmek amacıyla belirlenmiştir. Her bir gösterge için aşağıdaki değerlendirme kriterleri kullanılmıştır:

A

Etkisiz / olumlu etki:

Planlanan gelişmelerin olumsuz etkisi yoktur veya çevresel hedeflere olumlu katkı sağlamaktadır.

B

Önemsiz etki:

Etkiler düşük düzeydedir ve uzun vadede belirgin etkiler oluşturması beklenmemektedir.

C

Azaltıcı önlemlerin uygulanması nedeniyle etkinin önemsiz hale gelmesi:

Potansiyel olarak olumsuz etkiler, uygun önlemlerin uygulanması yoluyla etkili biçimde azaltılabilir.

D

Önemli etki:

Etkiler büyüktür ve yönetilmeleri için ilave eylemler gerektiren önemli olumsuz çevresel sonuçlara yol açabilir.

E

Yıkıcı etki:

Etkiler o kadar büyüktür ki çevreye ciddi zarar verebilir veya belirli alanların sürdürülebilirliğini tehlikeye atabilir.

X

Etkinin değerlendirilmesi mümkün değildir:

Net bir değerlendirme yapılması için yeterli veri bulunmamaktadır veya etki bu aşamada değerlendirilemeyecek kadar karmaşıktır.

Gösterge	Planlanan gelişim	Etkinin tanımı	Değerlendirme derecesi	Azaltıcı önlem
Su	Sürdürülebilir su yönetimi ve su altyapısının iyileştirilmesi	İçme suyu ve kanalizasyon şebekesinin inşa edilmesi ve genişletilmesi, su kalitesini ve atık su yönetimini iyileştirecektir.	A	Kanalizasyon projelerinin uygulanması, su kalitesinin izlenmesi ve su kaynaklarının korunması
	Ekonomik gelişim koridoru	Su kaynakları üzerindeki baskının artma potansiyeli	C	Ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi sırasında dışarjların kontrol edilmesi ve çevresel standartlara uyulması
Hava	Ekonomik gelişim, ulaşım ve inşaat faaliyetleri; kentsel merkezin yoğunlaştırılması	Yeni faaliyetlerin inşası ve işletilmesi sırasında toz ve gaz emisyonlarında geçici artış	B/C	Toz kontrolü, yeşillendirme ve enerji verimliliğinin teşvik edilmesi
İklim	Yenilenebilir enerjinin teşvik edilmesi	Sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim dayanıklılığının artırılması	A	Temiz enerji teknolojilerinin ve enerji verimliliğinin desteklenmesi
Toprak	Tarım arazisinin korunması	Yüksek bonitet değerine sahip tarım arazilerinin korunması ve bunların başka kullanımlara dönüştürülmesinin sınırlandırılması	A	Yüksek değerli tarım arazilerinde gelişime yönelik sınırlamaların uygulanması
	Kentsel merkezin yoğunlaştırılması	Tarım arazilerinde kontrolsüz genişlemeye yönelik asgari baskı	A/B	Gelişimin mevcut yapılaşma alanları içerisinde yönlendirilmesi
Flora, fauna ve habitat	Ekolojik koridorların oluşturulması	Ekolojik bağlantılılığın iyileştirilmesi ve yerel biyolojik çeşitliliğin korunması	A	Mevcut bitki örtüsünün korunması ve bozulmuş habitatların rehabilite edilmesi
	Agro-turizmin ve kırsal turizmin geliştirilmesi	Gelişimin uygun şekilde yönetilmemesi durumunda doğal habitatlar üzerinde sınırlı etkiler	B/C	Hassas alanlardaki müdahalelerin sınırlandırılması ve sürdürülebilir uygulamaların uygulanması
Peyzaj	Kompakt ve bağlantılı gelişim	Mekânsal organizasyonun iyileştirilmesi ve bölgenin kırsal karakterinin korunması	A/B	Yeşil alanların entegre edilmesi ve peyzajın karakteristik unsurlarının korunması

	Ekonomik gelişim koridoru	Bölgenin görsel karakterinde kısmi değişiklik	C	Kırsal karakter ve mevcut peyzajla uyumlu tasarım
Atıklar	Atıkların sürdürülebilir yönetimi	Atık yönetim sisteminin iyileştirilmesi ve kontrolsüz depolamanın azaltılması	A	Hizmet kapsamının genişletilmesi ve geri dönüşümün teşvik edilmesi
Gürültü	Altyapısal ve ekonomik gelişmeler	İnşaat ve işletme sırasında gürültü seviyelerinde geçici artış	B/C	Yüksek gürültülü faaliyetlerin sınırlandırılması ve yeşil koruma kuşaklarının kullanılması
Kültürel miras	Kırsal turizmin geliştirilmesi ve kamusal alanların iyileştirilmesi	Yerel kültürel mirasın tanıtılması olanağı	A/B	Koruma bölgelerine uyulması ve mirasın yeni gelişimlere entegre edilmesi
Doğal riskler	Topluhë Nehri boyunca tampon bölge ve taşkınlar karşı koruyucu önlemler	Taşkınlar maruziyetin azaltılması, tarım arazilerinin ve altyapının korunması	A	Nehir yataklarının düzenlenmesine ve taşkınlardan korunmaya yönelik önlemlerin uygulanması

Tablo 4 Çevresel bileşenler üzerindeki etki derecesinin analizi

Tablo 4, önerilen gelişmelerin çevreyi nasıl etkileyebileceğini ve bu etkilerin uygun azaltıcı önlemlerin uygulanması yoluyla nasıl yönetilebileceğini açıklamak amacıyla belirlenen göstergeleri ve değerlendirme kriterlerini kullanmaktadır.

Bu sonuçlara göre, çevresel bileşenlerin çoğunda olumlu etkilerin baskın olduğu görülmektedir. En olumlu etkiler su, tarım arazisi, atıklar, biyolojik çeşitlilik, kültürel miras ve taşkın riskinin azaltılması bileşenlerinde ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, hava, gürültü ve peyzaj bileşenlerinde potansiyel olarak olumsuz etkiler de bulunmaktadır. Bu etkiler, azaltma ve hafifletme stratejilerinin uygulanması yoluyla yönetilebilir olarak değerlendirilmektedir.

Plan Hedeflerinin Çevresel Hedefler (OM) doğrultusunda çevresel uyumluluk düzeyi

Tematik alanlar	Cevresel hedefler	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	OM10
	PZHK amaçları	Hava	Su	Toprak	Biyolojik çeşitlik	Ormanlar	Peyzaj	İklim değişikliği	Doğal ve kültürel miras	Sağlık	Sosyo-ekonomik
EKONOMİK GELİŞİM	A1	+/-	+/-	+/-	+/-	0	+/-	+/-	0	+	++
	A2	+	+	+	+	+	++	+	++	+	++
	A3	++	++	++	+	0	0	++	0	++	++
	A4	+/-	+/-	+	+/-	0	+	+/-	0	+	++
TEKNİK ALTYAPI	İçme suyu ve kanalizasyon şebekesi										
	A1	+	++	+	+	0	0	+	0	++	++
	A2	+	++	+	++	0	0	+	0	++	++
	Elektrik enerjisi										
	A1	++	+	+	+	+	0	++	0	++	++
	Termal enerji										
	A1	+	0	0	0	0	0	+	0	+	+
	Telekomünikasyon ve benzer tesisatlar										
	A1	0	0	0	0	0	0	+	0	+	++
	Atıkların toplanması ve yönetimi										
ULAŞIM ALTYAPISI	A1	+	++	++	+	0	++	+	+	++	++
	A1	+/-	+/-	+/-	+/-	0	+/-	+/-	0	+	++
	A2	0	0	0	0	0	0	0	0	++	++
	A3	+	0	0	0	0	+	++	0	++	++
	A4	+	0	0	0	0	0	+	0	+	++
ÇEVRE VE RİSKLİ ALANLAR	A5	0	0	+/-	0	0	+/-	0	0	+	+
	A1	+	++	+	+	0	+	+	0	++	+
	A2	++	0	0	0	0	0	++	0	++	+
	A3	0	+	++	+	0	+	+	0	+	+
	A4	+	+	+	++	++	+	+	+	+	+
KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRAS	A5	+	+	+	+	0	+	++	0	++	+
	A1	+	+	+	+	+	++	0	++	+	++
YERLEŞİMLER	A1	+	+	+	0	0	+	0	+	++	++
	A2	+	+	0	0	0	+	0	0	++	++
	A3	0	+	+	0	0	+	0	0	+	++
	A4	+	+	++	+	0	+	0	0	+	++
	A5	+	+	0	0	0	+	0	0	++	++
	A6	0	0	+	0	0	0	0	0	+	++
	A7	0	0	0	0	0	0	0	0	+	++
İNFORMAL YERLEŞİMLER	A1	+	+	+	0	0	+	0	0	++	++
	A2	+	+	0	0	0	+	0	0	++	++
	A3	0	+	+	0	0	+	0	0	+	++
	A4	+	++	+	0	0	++	+	0	++	++
ARAZİ KULLANIMI	A1	+	+	++	+	0	+	+	0	+	++
	A2	+	+	++	+	0	+	+	0	+	++
	A3	+	0	+	0	0	+	0	0	++	++
	A4	+/-	+/-	+	+/-	+	+	+/-	0	+	++

Tablo 5 Plan hedeflerinin Çevresel Hedefler (OM) doğrultusunda çevresel uyumluluk tablosu

Açıklama:

++	Önemli düzeyde uyumluluk;
+	Tatmin edici uyumluluk;
0	Etkisi yok;
-	Olası küçük çatışma;
- / -	Olası önemli çatışma;
+/-	Uyumluluk ve çatışma unsurları;

Plan hedefleri, gelişim ile çevrenin korunması arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır, ancak bu durum uyumluluk ve olası çatışmalar açısından çeşitli zorlukları da beraberinde getirmektedir. PZHK hedefleri ile çevresel hedefler arasındaki uyumluluk analizi, planlanan müdahalelerin büyük bir bölümünün çevresel bileşenlerle olumlu uyumluluk gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Değerlendirme ayrıca, ekonomik gelişim, ekonomik faaliyetlerin genişletilmesi ve ulaşım altyapısının geliştirilmesiyle ilgili bazı hedeflerin doğal kaynaklar üzerinde, özellikle arazi kullanımı, su kaynakları, biyolojik çeşitlilik ve peyzaj açısından belirli baskılar oluşturabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, bu etkiler planın uygulanması açısından sınırlayıcı olarak değerlendirilmemektedir; çünkü koruyucu önlemlerin, mekânsal planlama araçlarının ve sürekli çevresel izlemenin uygulanmasıyla yönetilebilir ve azaltılabilir niteliktedir.

Genel olarak, değerlendirme sonuçları Mamuşa Belediyesi PZHK'sinin sürdürülebilir gelişim ilkeleri ve çevrenin korunmasına yönelik hedeflerle uyumlu olduğunu göstermektedir. Plan, ekonomik ve sosyal ihtiyaçların doğal kaynakların, peyzaj değerlerinin, biyolojik çeşitliliğin ve doğal ile kültürel mirasın korunmasıyla dengelenmesini amaçlayan bir gelişim çerçevesi oluşturmaktadır.

Kümülatif Etkiler

Kümülatif etkiler, planın çevre üzerindeki zaman içinde ortaya çıkan birleşik etkilerini ifade eder; bu kapsamda etkilerin karşılıklı etkileşimleri ile olası sinerjiler veya ödünleşmeler dikkate alınır. SÇD bağlamında kümülatif etkilerin dikkate alınması önemlidir; çünkü bireysel projeler tek başına asgari düzeyde etkilere sahip olabilir, ancak diğer projeler veya faaliyetlerle birlikte değerlendirildiğinde kümülatif etkiler önemli hale gelebilir. Bu durum, çevrenin bozulmasına ve toplumun yaşam kalitesinin kötüleşmesine yol açabilir. Daha ileri değerlendirme amacıyla, planın çevre üzerinde potansiyel etkileri olabilecek stratejik öncelikleri dikkate alınacaktır.

Kümülatif etkilerin değerlendirilmesi için aşağıdaki kriterler kullanılmıştır:

A – Çevresel hedefler açısından olumlu etki;

B – Küçük olumlu veya nötr etki;

C – Orta düzeyde etki;

D – Önemli olumsuz etki;

E – Potansiyel olarak kritik etki;

X – Değerlendirme mümkün değildir.

Değerlendirilen unsurlar	Ekonomik gelişim ve gelişim koridoru	Agro-turizm ve kırsal faaliyetler	Su yönetimi	Atık yönetimi	Ulaşım altyapısı	Biyolojik çeşitliliğin ve habitatların korunması	Tarım arazisinin korunması	Kültürel ve doğal miras
Su	C	B	A	A	C	A	A	A
Hava	C	B	A	B	C	A	A	A
İklim	B	B	A	B	C	A	A	A
Toprak	C	B	B	A	C	A	A	A
Gürültü	C	A	A	A	C	A	A	A
Flora/Fauna	C	B	A	B	C	A	A	A
Atıklar	B	B	A	A	B	A	A	A
Doğal ve kültürel miras	B	A	A	A	B	A	A	A

Tablo 6 PZHK unsurlarının kümülatif etkilerine ilişkin matris analizi

9. ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN GEREKLİ ÖNLEMLER

9.1. ARAZİ KULLANIMINA İLİŞKİN GELİŞİM KONSEPTLERİ, KOMPAKT GELİŞİM

Mevcut durum analizi, Mamuşa Belediyesinde mekânsal gelişimin başlıca zorluklarından birinin tarım arazilerinin korunması ve gelişimin belediyenin bölgesel ve çevresel kapasiteleriyle uyumlu şekilde yönlendirilmesi olduğunu göstermektedir. Belediye sınırlarının yüksek üretim değerine sahip tarım arazileriyle karakterize edilmesi nedeniyle, gelecekteki gelişmelerin arazinin rasyonel kullanımına ve yapılaşma alanlarının gereksiz şekilde genişlemesinin sınırlandırılmasına yönlendirilmesi gerekmektedir.

Seçilen kompakt ve bağlantılı gelişim konsepti, mevcut yerleşim yapısı içerisinde gelişimi hedeflemekte; mevcut altyapı ve kullanılabilir alanlardan yararlanmayı, aynı zamanda tarım arazileri ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı azaltmayı amaçlamaktadır.

PZHK, çevre kalitesinin ve kırsal peyzajın korunması açısından önemli unsurlar olarak yüksek bonitet değerine sahip tarım alanlarının korunmasını, ekolojik koridorların muhafaza edilmesini ve yeşil alanların geliştirilmesini öngörmektedir. Ayrıca, dağın gelişimi ve bölgenin daha fazla parçalanmasını önleyerek mevcut konut alanlarında kontrollü yoğunlaşmaya yönelik önlemleri teşvik etmektedir.

9.2. İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ

SÇD kapsamında iklim değişikliği ve hava kirliliğiyle ilgili zorlukların ele alınması ve bu konulardaki belirsizliklerin azaltılması amacıyla yer alan önlemler; bilimsel, ekonomik ve sosyal bilginin iyileştirilmesine, atmosferin ve etkilenen ekosistemlerin farklı özelliklerinin öngörülmesine, sağlık etkilerinin ve bunların sosyo-ekonomik faktörlerle etkileşimlerinin değerlendirilmesine yöneliktir.

İklim değişikliği ve hava kirliliğine ilişkin kaygılar, bu alanlardaki belirsizliklerin azaltılması için bilimsel, ekonomik ve sosyal bilgiye olan ihtiyacı artırmıştır. Yerel yönetim, ilgili kurumlar, hükümetler arası ve sivil toplum kuruluşları veya özel sektörle iş birliği içinde, atmosferden etkilenen ve atmosferi etkileyen doğal süreçlere ilişkin araştırmaları teşvik etmeli; sürdürülebilir gelişim ile atmosferdeki değişiklikler arasındaki ilişkileri incelemelidir.

Olası değişikliklerin ve olayların erken tespit sistemlerinin geliştirilmesi ve bu değişikliklerin neden olabileceği çevresel, sosyal ve ekonomik zararların değerlendirilmesi için öngörü sistemlerinin hazırlanması amacıyla iş birlikleri gereklidir.

Hava kalitesi bölümünde ele alınacak olan atmosferik kirleticilerin eşik düzeylerinin ve sera gazı yoğunluklarının belirlenmesine yönelik metodolojilerin geliştirilmesi için araştırmalar gereklidir.

9.3. HAVA KALİTESİ

Belediye Gelişim Planında hava kalitesi, başlıca kirlilik kaynaklarının belirlenmesi, hava kirliliğinin mevcut ve geçmiş eğilimlerinin değerlendirilmesi amacıyla kapsamlı bir analizle ele alınmaktadır. Bu değerlendirme, en yakın izleme istasyonlarından elde edilen verilere dayanmaktadır.

Hava kalitesinin gerçek durumunun değerlendirilmesindeki başlıca sınırlamalardan biri, atmosferik kirliliğin temel parametrelerine ilişkin yerel izleme sisteminin bulunmamasıdır. Bu nedenle, kirlilik kaynaklarının belirlenmesi ve hava kalitesinin uzun vadeli eğilimlerinin değerlendirilmesi için güvenilir verilerin sağlanması amacıyla yerel düzeyde bir izleme sisteminin oluşturulması önerilmektedir. Böylece izleme verileri, çevrenin

ve halk sağlığının korunmasına yönelik önlemlerin daha etkili şekilde planlanmasını ve uygulanmasını mümkün kılacaktır.

Hava kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla enerji verimliliğinin artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, atıkların açık alanda yakılmasının azaltılması ve bireysel ısıtma sistemlerinin kademeli olarak daha temiz ve daha verimli alternatiflerle değiştirilmesine yönelik önlemlerin teşvik edilmesi önerilmektedir.

Kent ölçeğinde yeşil alanların oluşturulması; parklar, yol ağaçlandırmaları vb. ile mahalle ölçeğinde küçük parklar, topluluk bahçeleri, çiçeklikler vb. alanların geliştirilmesi de ekonomik, çevresel ve sosyal faydaları nedeniyle gerekli bir diğer yaklaşımdır.

9.4. KENTSEL YEŞİL ALANLARDAN SAĞLANAN FAYDALAR

Ekonomik faydalar:

Mülk ve arsa değerinin artması, enerji maliyetlerinin azalması (ısıtma-havalandırma).

Çevresel faydalar:

Hava kalitesinin iyileştirilmesi, yağışlardan kaynaklanan yüzey akışının azaltılması, toprak erozyonunun azaltılması, su kalitesinin iyileştirilmesi, canlı yaşamı için habitatların korunması ve oluşturulması, tampon bölgelerin/koruma alanlarının oluşturulması, gürültü seviyelerinin azaltılması, hava kirleticilerinin emilmesi, kentsel biyolojik çeşitliliğin artırılması yoluyla bitkiler ve hayvanlar için habitat, besin ve koruma sağlanması vb.

Sosyal faydalar:

Fiziksel ve ruhsal sağlığın iyileştirilmesi; rekreasyon olanaklarının artırılması, fiziksel aktivite, bisiklet kullanımı, koşu, yürüyüş vb. için imkân sağlanması, solunum yolu hastalıklarının hafifletilmesi, sahiplenme duygusunun artırılması, mahallelerin istikrarının güçlendirilmesi, gürültü seviyelerinin azaltılması ve tampon bölgelerin oluşturulması, yeni nesiller için erken yaşta çevre eğitimi vb.

9.5. YENİLENEBİLİR ENERJİ

Sürdürülebilir gelişim ve kaynakların rasyonel yönetimi doğrultusunda, Mamuşa Belediyesi PZHK'si yenilenebilir enerji teknolojilerinin, özellikle güneş enerjisinin, entegre edilmesini teşvik etmektedir. Güneş enerjisi üretimi açısından önemli potansiyeli dikkate alan plan, enerji tüketiminin ve çevreye yönelik emisyonların azaltılmasına yönelik önlemlerden biri olarak, kamu yapılarında, işletmelerde ve hanelerde güneş enerjisi sistemlerinin kurulmasını desteklemektedir.

Buna paralel olarak, enerji verimliliğinin artırılması ve enerji tüketiminin azaltılması amacıyla, hanelerin yapıların ısı yalıtımını içeren yenileme çalışmalarını gerçekleştirmeleri için teknik ve ekonomik destek sağlanması önerilmektedir. Yenilenebilir enerji kullanımına ve güneş panelleri gibi yüksek verimli ekipmanların kurulumuna yönelik sübvansiyonlar ve vergi indirimleri gibi teşviklerin sağlanması da enerji dönüşümünün temel bir parçasıdır.

Bu teşvikler, yerel toplumu ve işletmeleri yeşil teknolojilere yatırım yapmaya yönlendirecek ve daha temiz, daha sağlıklı bir çevreye katkı sağlayacaktır.

9.6. TOPRAĞIN KORUNMASI

Belediye Gelişim Planında toprağın korunması, tarım arazilerinin yerel ekonomi ve gıda güvenliği açısından taşıdığı önem dikkate alınarak temel bir konu olarak ele alınmıştır. Başlıca konular; atıkların kontrolsüz depolanması, tarımda pestisitlerin ve kimyasal gübrelerin kullanımı, erozyon süreçleri ve toprak kalitesine ilişkin sürekli verilerin eksikliğiyle bağlantılıdır. Toprakla ilgili sorunlar için aşağıdaki önlemler önerilmektedir:

- Yasa dışı atık depolamadan etkilenen alanların ortadan kaldırılması ve rehabilite edilmesi/yeniden tarıma veya doğal kullanıma kazandırılması; öncelik su akışları ve tarım arazileri yakınındaki alanlara verilmelidir;
- Yüksek bonitet değerine sahip tarım arazilerinde yapılaşma gelişiminin genişlemesinin sınırlandırılması ve yeni gelişmelerin planlanan arazi kullanım kategorileriyle uyumlu şekilde yönlendirilmesi;
- Tarımsal üretimin yoğun olduğu bölgelerde pestisitlerin ve kimyasal gübrelerin kullanımının kontrol edilmesi;
- Erozyona duyarlı olarak belirlenen alanlarda ve Topluhë Nehri kıyıları boyunca toprağın stabilizasyonuna ve erozyon süreçlerinin azaltılmasına yönelik önlemlerin uygulanması;
- Yüksek çevresel hassasiyete sahip su akışları boyunca bitki örtüsünden oluşan koruyucu kuşakların oluşturulması ve korunması;
- Toprağın korunmasına yönelik önlemlerin, belediye sınırları içerisinde planlanan altyapı ve gelişim projelerine entegre edilmesi.

Toprak kalitesinin izlenmesi ve erozyon derecesinin değerlendirilmesi ihtiyacı bakımından aşağıdaki önlemler alınmalıdır:

- Kilit alanlarda izleme istasyonlarının belirlenmesi, numune alınması ve toprak kalitesinin sürekli olarak değerlendirilmesi;
- Potansiyel kirleticilerin belirlenmesi ve toprağın mevcut durumunun değerlendirilmesi amacıyla laboratuvar analizlerinin yapılması;
- Erozyona ve toprak bozulmasına maruz kalan alanların haritalanması ve izlenmesi;
- Belediye sınırları içerisinde toprak kalitesinin ve bozulma süreçlerinin uzun vadeli izlenmesine yönelik bir veri tabanının oluşturulması.

9.7. SU KAYNAKLARININ KORUNMASI

Su kirliliği, belediye nehirlerindeki su kalitesine ilişkin sorunlar ve zorluklar kapsamında genel bir analiz doğrultusunda ele alınmıştır. Başlıca kirlilik kaynakları olarak arıtılmamış atık suların deşarjı, tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan etkiler ve su kalitesinin sürekli izlenmesine yönelik sistemin eksikliği belirlenmiştir.

Su kaynaklarının daha etkin yönetilmesini ve veriye dayalı karar alma süreçlerinin güçlendirilmesini sağlamak amacıyla SÇD, sektörün mevcut sorunlarını ele alan bazı önlemler belirlemektedir. Su kaynaklarının mevcut durumuna ilişkin sürekli verilerin eksikliği dikkate alındığında, Toplluhë Nehri'nde ve içme suyu temini ile tarımsal faaliyetler için kullanılan başlıca su kaynaklarında izleme istasyonlarının kurulması önerilmektedir. Böyle bir önlem, kirletici parametrelerin ölçülmesini, düzenli analiz ve raporlama için periyodik verilerin sağlanmasını ve çevresel baskıların erken aşamada tespit edilmesini mümkün kılacaktır.

İzleme faaliyetlerine paralel olarak, su kütleleri üzerindeki mevcut baskıların azaltılmasında en etkili önlemler olarak kanalizasyon altyapısına ve atık su arıtma sistemlerine yapılacak yatırımlara öncelik verilmelidir.

Yüzey suları ve yeraltı sularında, özellikle yüksek hassasiyete sahip olarak belirlenen alanlarda, yayılı kirlilik riskinin azaltılması amacıyla sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşvik edilmesi ve agro-kimyasal girdilerin kontrollü şekilde yönetilmesi güçlü biçimde önerilmektedir.

Su kaynaklarının korunması ve taşkın riskinin azaltılması kapsamında, Toplluhë Nehri yatağının düzenlenmesi ve rehabilitasyonuna yönelik projeler öngörülmelidir. Geleneksel mühendislik önlemlerinin yanı sıra, müdahaleler nehir koridorunun doğal işlevlerinin korunmasını ve iyileştirilmesini hedeflemelidir. Bu kapsamda nehir kıyıları boyunca bitki örtüsünün korunması, koruyucu kuşakların oluşturulması ve nehir ekosisteminin istikrarını olumsuz etkileyen faaliyetlerin sınırlandırılması gerekmektedir.

9.8. DOĞAL AFET RİSKİNİN AZALTILMASI

Doğal afet riskinin azaltılması, çevrenin korunması ve risklerin en aza indirilmesi kapsamında aşağıdaki özel önlemler belirlenmiştir:

- Taşkın, erozyon ve diğer risklere maruz kalan alanların haritalanması;
- Erken uyarı mekanizmaları dâhil olmak üzere yerel acil durum müdahale planlarının hazırlanması ve periyodik olarak güncellenmesi;
- Bozulmaya duyarlı alanların stabilizasyonu için mühendislik ve biyomühendislik önlemlerinin uygulanması;
- Heyelan veya arazi stabilitesizliği riski taşıdığı belirlenen kesimlerde koruyucu müdahalelerin uygulanması;
- Yoğun yağış dönemlerinde suyun normal akışını sınırlayabilecek engellerin kaldırılması ve su akışlarının periyodik bakımının yapılması;

- Arazi stabilitesinin artırılması ve erozyon süreçlerinden kaynaklanan etkilerin azaltılması amacıyla hassas bölgelerde bitki örtüsünün korunması ve artırılması;
- Doğal risk kriterlerinin yeni gelişmelerin planlanmasına entegre edilmesi.

9.9. ATIK YÖNETİMİ

Belediye Gelişim Planında atık yönetimi alanı, mevcut altyapının iyileştirilmesi ve atık yönetimine ilişkin politika ve girişimlerin uygulanmasındaki eksikliklerin giderilmesi için bir dizi müdahale gerektiren karmaşık ve zorlu bir konu olarak ele alınmaktadır.

Mamuşa Belediyesinde atık yönetim sistemi; hizmet kapsamının sınırlı olması, organize geri dönüşüm faaliyetlerinin bulunmaması ve belediye sınırları içerisinde yasa dışı depolama alanlarının varlığı ile karakterize edilmektedir. Bu nedenle temel öncelik, hizmet kapsamının genişletilmesi, mevcut kirlilik kaynaklarının ortadan kaldırılması ve entegre atık yönetimi unsurlarının kademeli olarak oluşturulması olmalıdır.

Belediye atıklarının yönetimiyle ilgili zorlukların ele alınmasına yönelik önerilen önlemler:

- Atık toplama hizmetinin genişletilmesi; bölgenin tamamının kapsanması ve tüm müşteri kategorilerinin resmî yönetim sistemine dâhil edilmesi;
- Belediye sınırları içerisinde tespit edilen yasa dışı depolama alanlarının kapatılması, temizlenmesi ve rehabilite edilmesi, ayrıca maruz kalan lokasyonların sürekli izlenmesi;
- Atıkların oluşumu, toplanması, taşınması ve işlenmesine ilişkin envanter ve izleme sisteminin oluşturulması; bu sistemin planlama ve karar alma süreçleri için temel oluşturması;
- Geri dönüştürülebilir, tehlikeli ve organik atıkların ayrı toplanması için gerekli altyapının oluşturulması; atıkların ayrı toplanmasına yönelik programların etkinliğinin izlenmesi ve değerlendirilmesi sisteminin kurulması;
- Çevresel denetim kapasitelerinin artırılması;
- Organik atıkların kompostlanmasının teşvik edilmesi ve döngüsel ekonomi ilkelerinin yerel sisteme kademeli olarak entegre edilmesi.

10. İZLEME PLANI

İzleme, belirli bir dönem boyunca bir strateji, plan, program veya projenin ilerleyişine ilişkin bilgilerin sistematik olarak toplanması, analiz edilmesi ve kullanılmasıdır. İzleme, uygulama sürecinde sorunların tespit edilmesine ve çözülmesine imkân sağlar. Belirlenen hedeflere ve planlama aşamalarında öngörülen faaliyetlere dayanır; yönetim kapasitesinin ve daha iyi yönetim kabiliyetlerinin korunmasına katkı sağlar. Stratejik Çevresel Değerlendirme hakkında 03/L-230 sayılı Kanun, sorumlu makamları her plan veya programın olası çevresel etkilerini izlemekle yükümlü kılmaktadır. Bunun amacı, öngörülme olumsuz etkilerin erken aşamada belirlenmesi ve gerekli rehabilitasyon önlemlerinin derhal alınabilmesidir.

Bugüne kadar Kosova, genel çevre koruması, ÇED, SÇD, IPPC ve Doğa Koruma alanlarında mevzuatta önemli ilerlemeler kaydederek AB çevre standartlarına uyum sürecini takip etmiştir. Çevre Koruma, SÇD, ÇED ve Mekânsal Planlama yatay mevzuat kapsamında değerlendirilmektedir ve AB mevzuatının yatay sektörde aktarılması ileri düzeydedir. SÇD Direktifi 2001/42/EC ve Kamu Katılımı Direktifi 2003/35/EC'nin tamamen aktarıldığı bildirilmektedir. Çevresel Etki Değerlendirmesi bakımından ise 2011/92/AB Direktifi hükümleriyle ilgili tam aktarım sağlanmıştır. SÇD Direktifi'nin 10. maddesi de, üye devletleri plan ve programların uygulanmasının önemli çevresel etkilerini izlemekle yükümlü kılmaktadır. Bunun amacı, diğer hususların yanı sıra, öngörülme olumsuz etkilerin erken aşamada belirlenmesi ve uygun düzeltici önlemlerin alınabilmesidir.

İzleme planının amacı, faaliyetin geliştirilmesinin ilgili çevre kanunları ve standartlarıyla uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesini sağlayacak verilerin temin edilmesidir. Ayrıca, etkinin derecesinin değerlendirilmesi, varsa etkilerin belirlenmesi ve sürekli iyileştirme kapsamında yönetimin çevresel performansının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece, önerilen faaliyetlerin kabul edilemez düzeyde çevresel etkilere veya halk sağlığı açısından risklere neden olmaması sağlanır. Çevresel unsurların izlenmesi, stratejilerin, planların, programların ve projelerin uygulanmasının kontrol altında tutulması açısından temel bir unsurdur.

PZHK'nin etkin şekilde uygulanması ve bu plan kapsamında öngörülen hedef ve amaçların gerçekleştirilmesi için, planın uygulanmasının izlenmesi zorunludur. Bu izleme, olası olumsuz çevresel etkilerin başlangıç aşamalarında önlenmesini amaçlamaktadır. Çevresel izleme planının uygulanmasının mümkün olduğunca etkili olabilmesi için aşağıdaki tablo, çevrenin korunmasına yönelik belirlenen hedeflere ve etkiler ile azaltıcı önlemleri ele alan bölüme dayanmaktadır. Başarılı uygulama, ilgili izleme faaliyetlerinin Kosova Çevre Koruma Ajansı'nın (AMMK) yönlendirmesi altında koordine edilmesi için ilgili kurumların katılımını gerektirir.

03/L-025 sayılı Çevre Koruma Kanunu, 03/L-230 sayılı Stratejik Çevresel Değerlendirme Kanunu ve 08/L-181 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi Kanunu'na dayanarak, Mamuşa Belediyesi, PZHK'nin uygulanması kapsamında yürütülen faaliyetleri izlemekle yükümlüdür. Stratejik Çevresel Değerlendirme Kanunu'na göre, izleme sonuçları Belediye tarafından her yıl periyodik olarak yayımlanmalıdır. Çevrenin diğer unsurları ve izleme faaliyetleri için, SÇD alanını kapsayan ilgili kanunlara göre işlem yapılmalı ve sonuçlar Belediyeye ve AMMK'ye iletilmelidir. AMMK ise bu sonuçları Kosova Cumhuriyeti Çevrenin Durumu Yıllık Raporu kapsamında yayımlamakla yasal olarak yükümlüdür.

Çevresel alıcılar	Çevresel hedefler	Gösterge	Raporlama	Sorumlu kurum
Su	Yüzey sularının ve yeraltı sularının kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi	Toplluhë Nehri'nin fiziko-kimyasal parametrelerinin izlenmesi; yeraltı sularının kalitesinin izlenmesi; kanalizasyon şebekesine bağlantı sayısı; atık suların arıtılmasındaki ilerleme	6 ayda bir	Belediye / Kamu Hizmetleri ve Çevre Müdürlüğü (DSHPM) Kosova Hidrometeoroloji Enstitüsü (IHMK) / Kosova Çevre Koruma Ajansı (AMMK) Bölgesel Su Şirketi (KRU)
Hava	Hava kalitesinin iyileştirilmesi ve emisyonların azaltılması	Belediyede hava kalitesi parametrelerinin düzenli olarak izlenmesi (PM2.5, PM10, NO ₂ , SO ₂ , CO); enerji verimliliği önlemleri uygulanan yapı sayısı; yeşillendirilmiş alanlar	Yıllık	Belediye / Kosova Çevre Koruma Ajansı (AMMK) / Kosova Hidrometeoroloji Enstitüsü (IHMK)
Toprak	Tarım arazisinin korunması ve bozulmasının azaltılması	Korunan tarım arazisi yüzeyi; rehabilite edilen yasa dışı depolama alanlarının sayısı; erozyondan etkilenen alanlar; arazi kullanımındaki değişiklikler	Yıllık	Belediye / Tarım Müdürlüğü Tarım, Ormancılık ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı (MBPZHR)
Biyolojik çeşitlilik	Biyolojik çeşitliliğin ve doğal habitatların korunması	Toplluhë boyunca koruyucu kuşakların yüzeyi; yeşillendirilmiş alanlar; doğal habitatların ve ekolojik koridorların durumu	Yıllık	Belediye / Kosova Çevre Koruma Ajansı (AMMK)
Peyzaj ve ekosistemler	Doğal peyzajın korunması ve iyileştirilmesi, orman alanlarının, ekolojik koridorların ve ekosistem işlevlerinin korunması	Ağaçlandırılmış alan; ekolojik koridorların durumu; yeşil alanların yüzeyi; peyzaja yapılan müdahaleler; doğal alanların bozulma düzeyi	Yıllık	Belediye / Kosova Çevre Koruma Ajansı (AMMK) / Tarım, Ormancılık ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı (MBPZHR)
İklim ve enerji	Enerji verimliliğinin artırılması ve yenilenebilir enerji kullanımının artırılması	Sera gazı emisyonları; uygun yalıtıma sahip yapıların yüzeyi (m ²); kurulan güneş panellerinin yüzeyi (m ²); enerji hedeflerinin uygulanmasındaki ilerleme	Yıllık	Belediye / Ekonomi Bakanlığı
Atıklar	Atıklardan kaynaklanan kirliliğin azaltılması ve entegre atık yönetimi	Hizmet kapsamı oranı; yasa dışı depolama alanlarının sayısı; toplanan atık miktarı; geri dönüştürülen atık miktarı	6 ayda bir	Belediye / Operatör
Doğal ve kültürel miras	Kültürel ve doğal mirasın korunması ve tanıtılması	Korunan varlıkların durumu; restorasyon ve tanıtım projelerinin sayısı	Yıllık	Belediye / Kültür, Gençlik ve Spor Müdürlüğü (DAKRS) Anıtları Koruma Enstitüsü Kosova Doğa Koruma Enstitüsü

Sağlık	Halk sağlığının iyileştirilmesi ve çevresel risklerin azaltılması	Çevresel faktörlerle ilişkili halk sağlığı göstergeleri; temel hizmetlerle kapsama düzeyi; doğal risklere maruziyet	Yıllık	Belediye / Sağlık ve Sosyal Refah Müdürlüğü (DSHMS)
--------	---	---	--------	---

Tablo 7 Çevresel İzleme Planı

11. SONUÇLAR

Mamuşa Belediyesi PZHK'sinin Stratejik Çevresel Değerlendirme Raporu, çevresel konuların sistematik olarak entegre edilmesini amaçlamaktadır. PZHK'nin uygulanması ve karar alma süreci sırasında SÇD, gerçekleştirilecek projeler için tamamlayıcı önlemlerin alınmasını hedeflemektedir. Bu kapsamda SÇD şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Çevresel konuların ve sürdürülebilir gelişim ilkelerinin stratejik planlama ve karar alma süreçlerine entegre edilmesine yönelik temel araçlardan biridir. Önerilen politika, plan ve programlarda çevresel konuların analiz edilmesi ve dâhil edilmesi amacıyla kullanılan, katılımcı planlama için küresel ölçekte tanınmış bir araçtır;
- PZHK'nin çevresel boyutlarının ve çevresel değerlendirmelerinin sürdürülebilir şekilde yönetilmesi için rehberlik sağlayacak bir araçtır;
- SÇD, gelecekte gerçekleştirilecek projelere çevresel konuların dâhil edilmesine yönelik yönlendirmeler sağlayacaktır;
- SÇD Raporu, PZHK'nin çevresel boyutlarının sürdürülebilir yönetimi için kurumsal düzenlemeler önermektedir.

PZHK profil, mekânsal gelişim konsepti, vizyon, stratejik öncelikler ve uygulama önlemlerini ortaya koymaktadır. Seçilen gelişim konsepti, bölgenin daha rasyonel şekilde organize edilmesini ve mevcut altyapının daha verimli kullanılmasını hedefleyerek kompakt ve bağlantılı gelişim modeline dayanmaktadır. Plan, gelecekteki gelişimi mevcut yerleşim yapısı içerisinde yönlendirmekte; kontrollü yoğunlaşma ve yapılaşma sınırları içerisindeki boş alanların daha verimli kullanılması yoluyla gelişimi desteklemektedir. Aynı zamanda, tarım arazilerinde kontrolsüz genişlemenin sınırlandırılması ve belediyenin en önemli kaynaklarından birini oluşturan yüksek üretim değerine sahip alanların korunması amaçlanmaktadır.

Önerilen yaklaşım, kamu hizmetlerine erişimin iyileştirilmesini, altyapı yatırımlarının optimize edilmesini ve ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan daha dengeli bir gelişim için koşulların oluşturulmasını mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda plan, ekolojik koridorların, yeşil alanların ve bölgenin kırsal karakterinin korunmasını teşvik ederek doğal kaynakların korunmasına ve sakinlerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesine katkı sağlamaktadır.

PZHK, kültürel mirasın ve yapı mirasının korunmasında da içerik bakımından önemli bir role sahiptir. PZHK, SÇD'den çıkan önerilerle birlikte, bozulmuş ekosistemlerin yeniden canlandırılmasına, çıplak alanların yeniden ağaçlandırılmasına, sürekli erozyon etkisi altında bulunan bazı alanların ağaçlandırılmasına vb. olumlu yönde etki etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca yeraltı suları bakımından zengin alanların, nehir ekosistemlerinin bozulmadan ve nehir kıyılarına yakın yapılaşmalardan korunmasına da olumlu katkı sağlayacaktır.

SÇD raporunun hazırlanması sırasında çevre alanındaki çalışmaların, bilgilerin, araştırmaların ve mesleki analizlerin eksikliği gibi çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. PZHK; yüksek üretim değerine sahip tarım arazileri, su akışları, erozyon ve taşkınlara duyarlı alanlar, ormanlık ve yeşil alanlar, ekolojik koridorlar, yasa dışı depolama alanları ile ağaçlandırma ve yeniden ağaçlandırma potansiyeline sahip alanlar dâhil olmak üzere çevrenin korunması açısından önemli unsurları belirlemiş ve ele almıştır. Bu unsurların bir kısmı için temel

veriler ve planlama yönlendirmeleri mevcut olmakla birlikte, toprak kalitesi, yeraltı sularının durumu, yerel biyolojik çeşitlilik ve çevresel etkilerin daha ileri düzeyde değerlendirilmesini mümkün kılacak diğer çevresel parametrelere ilişkin ayrıntılı bilgi eksikliği devam etmektedir.

SÇD, PZHK hedefleriyle uyumlu olarak karbonsuzlaşmaya ve yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesine yönelik yaklaşımları desteklemektedir. PZHK, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesinin ve geleneksel yakıtlara bağımlılığın kademeli olarak azaltılmasının önemini vurgulamaktadır. Güneş enerjisinin teşvik edilmesine, enerji verimliliğinin artırılmasına ve daha verimli termal enerji temini sistemlerinin geliştirilmesine yönelik olanakların araştırılmasına özel önem verilmektedir.

Yapıların ısı yalıtımına yönelik önlemlerin uygulanması, güneş enerjisi sistemlerinin kurulması ve çevresel etkisi düşük teknolojilerin kullanılması, enerji tüketiminin ve çevreye salınan emisyonların azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda, gelecekteki enerji projeleri, olası çevresel etkilerin en aza indirilmesi amacıyla belediyenin tarım arazilerinin, peyzajının ve doğal kaynaklarının korunmasına yönelik kriterlerle uyumlu hale getirilmelidir.

12. LİTERATÜR

- (UNECE), n. N. (1998, 25 Haziran). Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters. Aarhus, Danimarka.
- AMMK. (2024, Eylül). 2023 Çevrenin Durumu Yıllık Raporu. Priştine.
- AMMK. (2025). Kosova’da Belediye Atıklarının Yönetimi 2023–2024. Priştine.
- Kosova Cumhuriyeti. (2009, 06 Nisan). 03/L-025 Sayılı Çevrenin Korunması Kanunu. Priştine.
- Kosova Cumhuriyeti. (2010, 29 Ekim). 03/L-230 Sayılı Stratejik Çevresel Değerlendirme Kanunu. Priştine.
- Programme, U. N. (2009). Planning Sustainable Cities – Global Report on Human Settlements. Londra: Earthscan.
- Avrupa Birliği. (2001, 27 Haziran). Belirli Plan ve Programların Çevre Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesine İlişkin 2001/42/EC Sayılı Direktif.
- Avrupa Birliği. (2003, 26 Mayıs). Kamu Katılımına İlişkin 2003/35/EC Sayılı Direktif.
- Avrupa Birliği. (2011, 13 Aralık). Belirli Kamu ve Özel Projelerin Çevre Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesine İlişkin 2011/92/EU Sayılı Direktif.